

UNIVERSUL LITERAR

Biblioteca Universității
Regele Ferdinand I
Sibiu

PROPRIETAR:

SOC. AN. „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOE DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:

autorităților și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI | Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 24

SAMBATA 7 Iunie 1941

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Cultură Despre expresivitatea sunetelor vorbite sau dilema d-lui Caracostea

pentru 20.000

de ION FRUNZETTI

Piedicile pe care le întâmpină „muncitorul cu peana” sunt dintr-acele care nu oferă, odată învinse, satisfacția unei victorii, ci tristețea unei renunțări. Problema publicului pentru care scrie, este pentru condamnatul la scris săptămânal tot atât de esențială ca existența vieții de apoi pentru spiritul teologului sincer. O revistă ca aceea în care apar aceste rânduri, trebuie să-și facă socoteliile pentru 20.000 de cititori: știut fiind că mulți ceteze revista cumpărând de unul singur, este greu de dat o cifră precisă. E, astfel, nepotrivit să presupunăm cunoscute o serie de lucruri, dela care înainte ai avea ceva de spus. Maniera expozițională, uneori didactică, a unor din articolele pe care le-ai gândit cu mult mai svelt și mai pur realizate, de aici provine. Abilitatea cu care vei ști să strecuri o informație — care să pară erudit și nu cunoștință elementară, ca să nu suferă orgoliul cititorului — este prima condiție a reușitei întreprinderii primejdioase ce-ți propui. Un „eseist” în sensul cel mai flatant al acestui cuvânt, n'are nimic de-aface cu pedagogia culturală.

Problemele politicele acesteia dificile îi sunt străine. El scrie cum clădește arhitectul ale căruia păreri le reproducem în „notele italiene” de azi: pentru un grup select de cunoșcitori. Dar a continua să faci eseistică într-o țară care are 20.000 de cititori, — vorbese de cei activi, de cel „la curent” cât de cât cu mișcarea artistică și literară românească, este un lux, cum am crede, ci o sfidare. Nu sunt împotriva culturii pentru ea însăși.

(Urmare în pag. 5-a)

D. CARACOSTEA NOVATOR. D. Caracostea reia în discuție în Gândirea (an. XX, nr. 3-4, Martie-Aprilie 1941, p. 125 sq.) o problemă ce-și este scumpă: aceea a valorii expresive a lui i final în limba română. În cercetările d-sale anterioare (O problemă de versificație românească, Rev. Fundațiilor Regale, IV, nr. 4, p. 97 sq.; Die Ausdruckswerte der rumänischen Sprache, Jena u. Leipzig, 1939; Pozitivism și expresie, Conv. literare, LXXII, n-rele 10-12, p. 1703 sq.; Specificul românesc, Gândirea, XIX, nr. 2, p. 65 sq.). D. Caracostea, ocupând o poziție extremă de novator, susține originalitatea acestui sunet, specific limbii noastre, și arătase în ce fel poezii noiști au întrebunțat pe i.

Astfel, după d. Caracostea, în versurile următoare ale Miorîței (versiunea Alecsandri):

C'am avut nuntași
Brazi și pălînași,
Preoți, munți mari,
Păsări lăutari,
Păsărele mii,
Și stele făclii

i sugerează „simbolul colectiv al pierderii în toi” (Gândirea, XIX, p. 67); același-i, în versurile lui Aron Cotruș:

dârji străbuni cu pașii sui,
iuți, semeți haiduci haihui,
voevozi dătători de legi
la gând treji, la faptă treji,
mândri și statornici cneji,
pădureți ciobani pribegi,
îndrăzneți
de ceruri beți,
și-arcași
uriași (a pași

ar sugera „chemarea din depărtări seculare a unui svon de faptă” (Id., p. 68).

(De fapt, versurile din Miorîța exprimă un sentiment de melancolie, iar din versurile d-lui Cotruș se desprinde o impresie de asprimă, de forță).

BERNARDINO PALLAZZI

Scaunul alb

ETERNUL COPILĂRIEI

Din șiragul multicolor al literaturii italiene de astăzi nu se îndepărtează, în timp, opera lui Fausto Maria Martini, a cărui comemorare s'a făcut zilele trecute. Au trecut totuși zece ani de când scriitorul a depășit hotarele acestei lumi.

Cartea cunoscută și prin traducerea ei în alte limbi, Verginită, ne întoarce pe căile amintirilor, până la cele dintâi imagini ale copilăriei, către virginitatea sufletului.

A doua virginitate... Icoane după icoane, copleșitoare, și îmbată de plăcere, dar îl și obosesc.

Și, în sfârșit, întâlnirea cu femeia care îl înalță prin curățenia, dar și prin experiența pe care i-o toarnă în cunoașterea sa trudită, aproape ștearsă...

Un suflu de puritate răsară la fiecare pagină. Și de pătrundere și trăire a sentimentului religios.

„Copilul de treizeci de ani și-a reluat mersul în lume: o cale mai aspră, mai grea decât aceea bătută în copilărie”. Și, pe urmă, constatarea că „lumea este alcătuită din oameni și din lumină”.

Au urmat apoi alte cărți, pe lângă cele din trecut, până la celălalt roman: *Il cuo-*

re che m'hai dato („Inima pe care mi-ai dăruit-o”) unde în lumea de aici, — în care se sbat, în bucurii și necazuri, doi oameni vii, — intervin umbrele de dincolo de viață, ale părinților. Și se amestecă aceste fantome, în traiul cotidian al urmașilor, repetând, în cei tineri, virtuțile, dar și păcatele de odinioară.

Același undă lirică tremură, în iradiatiuni fanteziste, și în romanul acesta, deși stilul e mai puțin retoric, cu mai multă elaborare artistică, prin urmare descaușat de confesiune.

Dacă însă i-ai cunoscut întreaga operă, împreună cu nuvelele adunate în volumul *Vitruina cu antichități*, sau cartea postumă *Tăcerea*, îți dai seama până la urmă că motivele autobiografice răsart tocmai acolo unde ai crezut că scriitorul s'a îndreptat spre realism sau aspectele mari, sociale, ale vieții.

Dar tocmai marea sinceritate a lui Fausto Maria Martini a câștigat pe admiratorii săi de pretutindeni, iar acel lirism învăluit de o personală înțelegere a lucrurilor și a oamenilor i-a deschis o pagină minunată în istoria literaturii italiene.

C. N. NEGOTÎĂ

DOCTRINA CURENTA. Impotriva părerii că i final poate constitui o trăsătură caracteristică a limbii noastre, am căutat să arăt că acest fonem apare și în limbile slave, exact în aceleași condiții ca și în limba română; iar în privința valorii expresive a lui i, am susținut că expresivitatea versurilor conținând acest sunet se datorește sensului frazelor, nu lui i (v. Bulletin linguistique, VI, p. 268 sq. și VIII, p. 166 sq.).

Am sprijinit această părere pe autoritatea d-lui Maurice Grammont, care încă din 1900, într'un studiu celebru (*Onomatopées et mots expressifs*, in *Trentenaire de la Soc. pour l'étude des langues romanes*, Montpellier, 1901, p. 261 sq.), a pus bazele teoriei expresivității a sunetelor vorbite.

În acest studiu și în lucrările sale publicate ulterior (*Le vers français ses moyens d'expression*, son harmonie, ed. a. 3-a, Paris, 1923; *Traité de phonétique*, Paris, 1933, p. 377 sq.). d. Grammont a ajuns la concluziile următoare:

1. Fiecare categorie de vocale (clare așușite, grave, sumbre, voalate) sau de consoane (explosive, lichide, spirante, șuerătoare) are o valoare expresivă bine determinată: vocalele așușite (i și ü), de exemplu, exprimă șgomote ascușite:

Avec un cri sinistre, il tourne, emporté. (J.-M. de Hérédia)

vocalele nasale exprimă o impresie de monotonie, de tristețe, de blândețe:

Ale turnurilor umbre peste unde stau culcate. (Gr. Alexandrescu)

Cale lungă s'ajungă mai sus (B. P. Hasdeu)

consoanele l și r dau impresia de scurgere, de alunecare, etc.: Les souffles de la nuit flottaient sur Galgala. (V. Hugo)

(Cât de justă este această teorie rezultă din considerația următoare: dacă un sunet vorbit ar exprima orice impresie sau sentiment atunci nu ar mai fi posibilă constituirea unei științe a expresivității sunetelor vorbite, din momentul ce discriminarea între rolurile jucate de fiecare sunet este imposibilă).

2. Pentru ca un cuvânt conținând sunete expresive să fie expresiv, trebuie ca sensul cuvântului să se preteze la aceasta. Sau, în alți termeni: valoarea expresivă latentă în sunete e pusă în valoare de sensul cuvântului respectiv. Astfel, sunt cuvintele bine construite pentru a fi expresive și care, din cauza sensului lor, nu au nici o valoare expresivă: fr. teinter „a colora”, de exemplu, nu are valoare expresivă, în opoziție cu înter, al cărui sens (evocarea sunetului unui clopot) pune în relief valoarea expresivă a lui i nasalizat; așa dar, cu drept cuvânt s'a spus că ideea a animă materialul sonor (H. Delacroix).

D. CARACOSTEA ÎN CONTRADIȚIE CU DOCTRINA CURENTA. Teza susținută de d. Caracostea este oare în concordanță cu doctrina curentă?

Nicidecum!

D. Caracostea susține, după cum am văzut mai sus, că i poate exprima sentimente sau impresii din registre cu totul opuse (dacă i final ar fi să exprime ceva, atunci ne-am aștepta să exprime sentimente de melancolie, de blândețe, potrivit naturii acestui fenomen, care în realitate consistă în miuierca consoanei precedente); pe de altă parte d-sa nu ține seama de faptul că expresivitatea e dependentă de sensul cuvântului sau al frazei respective.

D. CARACOSTEA REVINE LA O TEZA MEDIE. Ne-am aștepta, deci, ca d. Caracostea, în articolul din Gândirea ce face obiectul acestor rânduri, să-și mențină poziția de novator și să-și aperse teza ce a susținut-o cu mare lux de amănunte.

Spre surprinderea noastră, asistăm însă la o bruscă schimbare de atitudine: părăsind pozițiile ocupate până ieri, d. Caracostea devine deodată adeptul d-lui Grammont! Tactica urmâtă acum de d-sa este de a combate afirmațiile mele, sub cuvânt că mă contrazic și că izvoarele citate de mine confirmă părerea d-sale.

Dar pasaje pe care d. Caracostea le reproduce din M. Grammont, la pag. 125 sq., nu fac decât să confirme pe deplin ceea ce am susținut atunci când d. Caracostea ocupa o poziție opusă nouă!

(Reproducem aceste pasaje, pentru lămurirea deplină a cititorului, în forma în care ele sunt redată de d. Caracostea: „Les voyelles ne sont pas onomatopéiques par nature; elles ne deviennent expressives que si la signification des mots ou elles se retrouvent les met en relief... Il est bon de rappeler encore une fois que les phonèmes ne sont expressifs qu'en puissance et n'expriment réellement quelque chose que si l'idée qu'ils recouvrent est susceptible de mettre en lumière leur pouvoir expressif”).

(Urmare în pag. 2-a)

AL. ȚIPOIA

Peisaj

F I Ș I E R

O ANUMITA NOBLEȚE, care făcea din Mallarmé un semi-regé semi-sacerdot, plasată drept caracter dominant al poetului ne face să pricepem de ce în România, Mallarmé n'a prins.

O anumită noblețe poate căpăta, până la un punct, cel care n'are nimic de rege și de preot în el. Dar e exclus ca un om cu un anumit concept al mării, și cu un anumit concept al preoției, (toți tinerii noștri cărturari aproape au ascendențe clericale și năzuiesc vreo dată nobil.

O anumită noblețe...

POSESIUNEA inteligentă a limbajului, este semnul unui scriitor, pe care disreț îl poate descoperi sub reverul corectitudinii obșnuite, oricare stăruitor și avizat cititor. Cineva care lasă să se strecoare într'un roman excedat de metafore și figuri prețioase de stil, vocabule ca: „între mine și între el...” sau „ceva de aceeași calitate, nu dovedește — cum poate avea să insinueze, — o „superioară dezinteresare de tot ceea ce înseamnă amănunt nesemnificativ de expresiv”, (lăsându-l să se întoradă în dispreț pentru stil, preocuparea de profunzități abisale ometest), ci pur și simplu totală lipsă de vocație literară. Nu poate fi scriitor cel care scrie constant, obstinat și supărător: „a rămas numai singur”, sau „un lucru pe care numai singur nu-l poate face”, sau „îi plăcea să fie numai singur în cameră”, etc. Se prea poate ca, „only alone” să fie, literal tradus, echivalent. E însă, românește ca și când ai spune „ambele două” sau „continuați mai departe”.

Nu e mult de când Marorescu se distra pe socoteala unui anumit „atențiu tăcut și lugubru...”.

pentru ciorba lui cea de toate zilele, și altceva, pentru împodobirea maestră a unei poluze regale. E iarăși dela sine înțeles că altea decât sapa și hârlețul de gunoiu, vor fi uneltele unui lucrător care îngrijii un parter de cactuși rarissimi, mândrie a meșteșugului său. Și așa mai departe. Este nevoie, cititori dumneavoastră, de o problemă pentru a înțelege asta?

UN ȚINTAR, este o nevinovată distracție pentru cine nu vrea decât să-și piardă timpul în doi... când nu sunt doi în stare să-și piardă alfel timpul. Un „țintar” este însă o distracție pentru spectatori, când protagoniștii n'au intenția numai să-și piardă timpul. Dar un „țintar” poate fi o teroare și pentru spectatori, când se joacă de unul singur cineva, și când, reușindu-i odată figura z'să „moară”, rășnește la ea neconțenit, prin mișcări mecanice, neconțenit a celeași idei, în neconțenit același ritm, cu o neconțenită convingere... neconțenit!...

INTR'UN NUMAR vechiu din N. F. R. (vechii pentru N. F. R. este o amintire a îndepărtatei epoci când pe pământ oamenii n'au văzut rugă și poezie și arunca ochii într-o revistă de cultură) găsem o imagine din jurnalul patriarhalului franciscanismului modern, cu nume predestinat îmbrățișării doctrinarii lui „poverello”: Francis James.

Un stol de cocori îi se părea atunci. Lanțul care ridică ancora toamnei”. Din februarie, Francis James n'a ajuns să vadă pe cerurile amarurilor săngerânde, stolurilor de cocori metalice ale escadrilelor aviatice moderne.

Progresul i s'ar fi părut rebarbativ acestui prieten al măgureșilor cu muște pe urechile jupuite, și diavolec.

Lanțul corcilor metalice i-ar fi putut atunci, drept ancora care fixează corabia morții.

„Je disais à Stéphane Mallarmé”: este un eseu cu care de mulți ani, multe generații de anonimi sau ilustriri se vor fi aflat multe nopti într-o familiară și caldă intimitate. Paul Valéry l-a scris ca și cum nu s'ar fi gândit la rezonanțele lui în viitor. Și totuși:

„Unul te critică; altul te ignoră. Te superi, și e miță. Cronocamul distrează după plac omenirea, pe spinarea ta, și amical ciatină din cap...”

„Dar știți simți asta: că există în fiecare țarg al Franței un tânăr ascuns care s'ar lăsa sfârtecat pentru versurile tale, și pentru tine?”

„Ești orgoliul lui, misterul, viciul lui. Se izolează de toți în dragostea neîmpartășită și confidentă a opere: tale, greu de aflat, de priceput, de apărât...”

Nimeni nu-mi poate lua în nume de rău dacă profit de anonimul unui pseudonim transparent, pentru a-mi mărturisii cîinic slăbiciunile și patima.

Da! Pentru ei scriem tot. Pentru tânărul anonim dintr'un țarg ascuns al țării sau al universului, care s'ar lăsa spintecat pentru versurile, pentru ideile, pentru numele tău, face să întâmpini primăjia tiparului. — această mașină de sfârtecat vieți și lumi launtrice.

Cineva încerca „procesul falselor valori” ale culturii noastre. Acel cineva confunda conceptul de valoare cu cel de succes. Pentrucă valorile disecate tăios și irecuzabil, de autorul sugerat, erau... scriitorii cu succes în România, la publicul nostru deci.

LAFCADIO

ȘTEFAN BACIU

EXAMENE LA CONSERVATOR

Nu ne-am dus cu prea mari speranțe la examenele de fine de un ale conservatorului — pe numele său nou: Academia de artă dramatică (anii I și II); nu veniserăm ca să descoperim pe scena sălii de festivități noi genii, necunoscute încă.

Știam prea bine că nutuzi ti-tularia de „examen”, îi va impresiona îndejun pe tinerii ei, silind-i să se simtă neapărat intimidati în fața comisi-iei de maestri și stăvilind-le, astfel, entuziasmul de care dau dovadă până în clipa supremă a examenului.

Am asistat, deci, la niște examene mai mult sau puțin a-ământătoare cu cele din trecut. N'a lipsit nici căldura mare de-afară care le dădea candidaților impresia că „transpiră de emo-ție”.

Am avut de înregistrat și u-nelle plăcute surprize în aceste două zile de examene. De o păr-șă, au lipsit în acest an, aproa-pe cu desăvârșire, bălbăiții să-săi sau junii cari grasează în chip prea evident. Nu putera spune că toți candidații la exa-mene posedau voci perfecte; în orice caz nici-unul din glasuri n'a impresionat în chip prea ne-păcut timpanele auditoiilor. Emoția i-a oprit pe unii candi-dați — mai ales pe unele doam-ne — să vorbească prea tare, iar pe alții i-a făcut să se opra-sească, nehotărâți în mijlocul re-citatului.

Dar, în sfârșit, acestea sunt lucruri inerente oricărui exa-mene. Tot așa cum înecaute sunt și aposroftele aruncate de maestrii — mai ales atunci, când recită elevii lor prefăcți — spectatorilor sgomotoși d'n sală.

Poemele recitate la examenul anului I au fost, cu câteva ex-cepții, acelea obișnuite la fie-care examen. Elevele au ară-tat că au o deosebită predile-cție pentru poezia lui Coșbuc. Incontestabil, gustul lor nu le poate face decât cinste. Să nu ne ceară însă toate candidatele să le credem pe cuvânt atunci când dădă în versurile ce le re-cită că sunt draguțe și naive. Băieții au recitat în deosebi

versuri de Coșbuc și Goga — cei cari știau să tipe au ales versuri patriotice — iar cei cu veleități, comice au recitat versuri de Speranția sau Topârceanu.

Vom remarca în chip deosebit pe Dan Nasta, elev al doamnei Maria Filotti, care, recitând poemul „Ce jures fără de svon”, de Ion Marin Sadoveanu, a dat do-vada unei deosebite sensibilități și a unei admirabile înțelegeri a versurilor ce-a recitat. Aceas-ta spre deosebire de alții candi-dați, cari ne-au făcut impresia, uvor flășnete rostitoare de ver-suri.

Printre elevii doamnei Maria Filotti am putut recunoaște și alte frumoase talente. Astfel domnișoarele Coca Eneson, E-velyne Gușia și Tamara Vasila-che au dovedit, prin versurile recitate, calitățile cu cari sunt înzestrate din plin. Prima meri-ta o menționez specială. Domni-soarele Ana Barcan, Viorea Georgescu, Melania Rădulescu și domni Radu Rătescu și Jean Voinescu, au contribuit la fru-mosul succes dobândit de clasa doamnei Filotti.

Dn clasa doamnei Marioara Voiculescu s'au remarcat în chip special domnișoara Jarodora Ni-grim și domni Feticu și Marti-nescu.

Am asistat, iară aceasta, la debutul domnișoarei Nigrim în piesa „Banii nu fac nici două parole”. Imi amintesc că în cro-nica făcută piesei, spuneam că nu mă pot pronunța încă asu-pra talentului acestei tinere ac-trițe.

Acum, asistând la examenul său, pot spune că domnișoara Nigrim, dovedește reale aptitu-dini pentru rolurile de ingenuă. Domnul Felicu știe să-i pună în evidență vocea cu un timbru foarte plăcut, iar domnul Mar-tinescu, în ciuda fizicului in-grat, a dat dovada unei reale sensibilități.

Domnișoara Ligia Bossie, re-citând poezia „Ispta” de Cos-buc, a arătat că și-a studiat cât se poate de amănunțit rolul. N'a izbutit totuși să fie convingă-toare.

Domnișoara Lia Cărbunescu a izbutit să impresioneze publicul, recitând „Glossa” lui Eminescu.

de remarcă curajul de care a dat dânsa dovadă, alegând o poezie care se pretează foarte greu la recită.

Domnișoarele Flavia Caligari și Marusia Niculescu, două gra-țioase aparitii, au recitat „Ba-lada unui greer mic” de Topâr-ceanu și „Acuarea” lui Mini-lescu.

Le urăm să învingă, cât mai curând, micile stângăcii ineren-te debutului. Și cel mai mare dușman al lor este — suat con-vins — timiditatea.

Dn clasa domnului Ion Man-olescu s'a evidențiat domnișoara Raiuca Zamfirescu. E un pumn de fetiță — să tot aibe 16 ani — cu emoția întipărită în ochii vii. Fata regretatului G. M. Zamfirescu e înzestrată cu un talent remarcabil. Ij urăm suc-ces în spinoasa carieră ce și-a ales-o.

Domnul Petre Constantinescu a recitat cu mult humor o bala-dă de Horia Furtună. Va trebui să lupte puțin pentru a se de-săbi de ușoara graseiere din glas. Ce vrei? Se molipsește câte-odată elevul dela maestrul.

Domnul Nicolae Alexandrescu este un element foarte înzest-reat pentru teatru. A dovedit-o mai ales în ziua doua a exa-menelor când a dat replicile că-torva din elevii anului II.

Clasa domnului Sârbul ne-a rezervat și ea o surpriză: A-păriața lui Sârbul-junior. Cu un fizic foarte asemănător celui al tatălui, cu un graseiat soltice ascuns în cine știe ce colț al gurii, Sârbul-junior a recitat cu haz o poezie de Topârceanu.

Domnul Aurel Dumitru a in-terpretat în chip excelent poemul „De la noi”, de Goga.

Pe domnul Benciu, care-a re-citat „Balada Arului” îl stă-tuim să-și găsească altă meserie, decât cea de artist. Mai sunt a-tâtea altele, Slavă Domnului!

Domnișoarele Tantaiy Stau-ciu și Vally Marinescu au cu-erțat sala prin aerul copilăroș cu care și-au recitat versurile.

Aceștia ar fi elevii anului I, cari au apărut în fața comisiei de examinare. În numărul vi-tor vom scrie despre examenele anului II și despre producțiile anului III.

Iar într'un alt număr vom a-răta concluziile ce se pot trage depe urma acestor defilări de tineri aspiranți la glorie.

TRAIAN LALESCU

cecece am numit „studiu în operă”. Când se va fi înaintat cu adevărat în această serioasă la-ture de organizare artistică, Opera Română va fi o adevărată Academie lirică, o instituție de prim ordin.

Deocamdată, cu sumentedie de dificultăți de tot felul împotrivi-și, Opera a făcut o adevărată per-formanță continuând să existe. Și, a găsit chiar mijloace de a-și afirma aspirații la evoluție, la consolidare artistică.

Pentru a se cere însă cu mult mai mult „Operei Române” și, noi îi cerem și îi dorim cu cea mai mare insistență, trebuie să i se amelioroze real și de extremă urgență și condițiile deplora-bile în care se află. „Opera Ro-mână” nu poate fi considerată, la noi și pește hotare, decât ca o reprezentantă de elită a culturii românești, o valoare spirituală a neamului. Trebuie să înălțăm cât mai sus această flamură a civili-zației noastre, acest simbol al artei românești.

Este cazul să se facă, de nu se poate astfel, chiar sacrificii, pen-tru a îngădui popoului nostru să se afirme și în acest domeniu, atât de însemnat pentru sufletul și prestigiul nostru.

„Opera Română” trebuie să-și aibă un teatru propriu, o orches-tră proprie, o organizare artistică de mare capacitate de realizare. Și, până atunci, trebuie să se îm-plinească cât mai multe din dezi-deratele ei atât de penibile.

O așteptăm ca pe un mare act de dreptate și ca pe o isbândă de ordin superior a puterilor de afirmare ale neamului nostru.

de ROMEO ALEXANDRESCU

ceea a încurajării și folosirii cât mai pline și mai interesante a tineretului.

Desigur, mai este enorm de făcut în această direcție. Mai ales în ceea ce privește studiul în operă. Este poate cea mai dure-roasă problemă internă a Operei Române. Din cauza lipsei unei or-chestre proprii, nu se pot face su-ficiente repetiții în scenă, cu ele-mentele noi, cu interpreți de dub-lare, cu reluările. Și, de aci, riscuri și mai ales nesigurantă și aproximație, și, știut este că dacă un artist sovine, se resimt și par-tenerii și spectacolul.

S'ar putea remediu o parte din r'au numindu-se un corepetitor șef, care să coordoneze în frază, stil, ansamblu și să răspundă de calitatea interpretativă a unei re-luări, a unei schimbări de distri-buție. Acest corepetitor șef, ar trebui să lucreze împreună cu di-recția artistică, ca o adevărată comisie tehnică, la distribuții.

Nu trebuie să se mai întinsească în Opera noastră, cântăreți im-propriu aleși pentru un anumit rol, dublări nepotrivite, glasuri forțate la corvezi inutile și chiar primejdioase.

S'au făcut progrese în cursul a-nului în direcția arătată. Trebuie să se continue, ameliorându-se și

DUPA INCHIDEREA STAGIUNII DE OPERA

Dacă anul de operă încheiat zi-le trecute, în teatru de impru-mut, „Regina Maria”, de către instituția noastră lirică de stat, n'a putut străluci prin numărul premierelor, faptul montărilor și condiții generale de funcțio-nare, nu putem privi totuș cu in-diferență strădania particulară, perseverența tăcută dar plină de merite, cu care s'au învins vitre-giile momentului.

Fie sub privirea blândă și se-rioză a lui Alexandru Zirra, compozitor valoros și modest și conducător de părintească înțele-plecune a Operei, fie privegheata de distinșul muzician ardelean Tiberiu Brediceanu, actual di-recător și personalitate culturală consacrată, „Opera Română” a întreprins, dela 10 Noembrie, o adevărată cursă de obstacole. Fără a intra în alte amănunte, a-mintim numai că nenorocosul nostru teatru liric oficial, a repe-tat și s'a administrat în Piața Romană, a cântat pe malul Dâm-boviței și și-a păstrat decoriurile în alt colț de București.

A trebuit să reprezinte numai acele opere care s'au putut încad-ra în resursele scenice ale tea-trului Regina Maria și în firida improvizată a orchestrei.

A luptat cu surprizele nu exa-gerat de plăcute ale unei acustici din cele mai capricioase, cu par-ticularitățile unei săli nu dea-dreptul ideale, cu colaborarea so-noră și sismică a tramvaiului e-lectric, cu inconvenientele unei schimbări de cartier nefăcute să mulțumească pe obicinuiții pieței „Valter Mărcineanu”.

Schimbări de ore, reduceri la matineuri, renunțarea în aceste împrejurări la reprezentării ex-traordinare la opere capitale din marele repertoriu, unele prea ex-igente, altele prea lungi.

În sfârșit, parcurserea unui calvar artistic, care a fost totuși străbătut fără încurcare, fără protestări, chiar cu nădejdi și op-timism, de fiecare, dela director până la mecanic ajutor, dela pro-tagonist până la aspirant corist.

Iată pentru ce, deși redusă la interesul a numai două premiere, și la o singură prezentare nouă de balei, activitatea din acest an a Operei, a fost semnificativă și lăudabilă prin vitalitatea, efortul, și hotărârea tenace, dovedite.

Fără a se putea susține că fie-care distribuție a fost strălucită, este de înregistrat, dealungul înt-rezului an, o tendință pe care de mult am sfătuit-o Operei Româ-ne și am căutat s'o stimulăm, a-

Savantul către studenții: — Iată cum chirurgia modernă intervine cu succes în cazurile cele mai disperate. De exemplu: dunitale de ce și-am amputat picioarele?

Programme de concert

ECRAN

Pentru anumiți artiști, culmea succesului (în săli cu un anumit public), ar fi să termine fiecare piesă cu o scamatorie, ori, după „bisurile” de rigoare, să plece cu pianul în dinți de pe scenă, cum recomandă Debussy. Sunt lucruri de cari s'a mai vorbit: circ în loc de artă, virtuozitate în loc de muzicalitate.

Ce titluri se pot vedea pe afișele unui pianist celebru (celebru ca prestidigitator, ca „tempera-ment arzător”, etc., iar nu ca poet, ca inteligență muzicală)? Piese de jonglerie, de retoricism înfocat și gol, de lirism ieftin. Liszt nu lipsește, nu fiindcă ar avea calități poetice și muzicale. Ci fiindcă dă întotdeauna prilej

e „sentimental”. Schubert la fel, Beethoven e „dramatic”... deci, bunii pentru public.

De atâtea ori aceste criterii de alegere a unui program nu câștig de cauză!

Adeșori poate să vie un arti-tist cu un asemenea program. Dar Beethoven își are profunzi-mile lui care trebuiesc destănuite cu echilibrul și luciditate. Schubert, farmecul lui de me-nuitate însă și de intens dramati-zm, Chopin o sensibilitate și o poezie dusă la cele mai prime-dioase culmi... Iar Liszt e arti-stul cu cele mai multe și mai im-petuozose confidențe, Bach e su-pramoal ridicat din frământare și chin omensic, e echilibrul su-perior al artei, e imenitatea în-căsuată în forme austere și strâmte.

E destul să privești altfel ace-leași lucruri, în execuție, ca pro-gramul să fie cu totul altul. În loc să cauți spectacolul, cauți să traduci atâtea și atâtea feluri de sensibilități omenești, atâtea a-titudini în fața Artei și a Vieții.

Deșori bogăția, profunzimea și intensitatea inspirației aduc mai multă vervă, deci mai multe di-ficultăți de ordin pur mecanic, în execuție.

E Liszt, Beethoven, chiar Ra-vel... și atâtea încă. Dar prelu-Via al IV-lea de Chopin, dar „Pași pe zăpadă” de Debussy, dar un Andante de Mozart odic atât de mult sufletului, într'o expresie cât mai simplă, cât mai austeră.

Suni nenumărate nișni crez-te de Bach, de Händel, de Mo-zart, de Schumann, printre pie-sele lor pentru copii, sau prin-te lucrări de mai mică însem-nătate. Nu le cântă aproape ni-meni nicăieri. Și aceasta tot fiind-că sunt „prea ușoare”. Sunt ar-tiști care ar încerca să le facă auzite... dar se tem, și aici e vin-zăvăt cu „spectacolele muzicale”, și nu cu programe de artă „rafi-nată, sinceră și limpede.

Cu cât pretențiile tehnice de suprafață ale unei piese sunt mai mici, cu atât pot să relasă-măi bine cele mai subtile nume-țe, cu atât farmecul fiecărei note poate să fie mai mare. Atenția, deșăbătat de grija tehnicii și de groaza sgomotului, urmărește o linie simplă și curată, o idee mu-zicală limpede și sinceră. Finețea și subtilitatea se arată mai ușor.

Cel puțin tot atât se poate re-cunoaște un mare pianist în te-ma „Variațiunile în Sol” de Mo-zart, în năimnitatea unei piese de copii de Schumann sau în „Pași pe zăpadă”, cât într'un haluci-nant Studiu de Liszt.

Cantitatea și calitatea artei nu depind de dificultățile gimnas-tice. Când aceste dificultăți lip-sec, arta va fi și mai vizibilă, iar marele artist va fi ovaționat după „Ah, vous dirai je Maman” cât și după Rapsodia doua.

Despre expresivitatea sunetelor vorbite

(Urmare din pag. I-a)

Rezultat de aci că teza susținută de mine: 1. anume că i final nu este un sunet specific românesc; 2. că valoarea expresivă a versurilor cu i final vine dela sensul frazelor și rezultă din tonalitatea generală a bucății poetice. În felul acesta se explică de ce, în multe versuri, i final nu are nici o valoare expresivă; 3. și că i final nu are nici o valoare expresivă proprie, în versificația noastră.

apare deplin confirmată în ceea ce privește punctele 2 și 3. prin chiar contra-argumentația d-lui Caracostea.

DILEMA D-LUI CARACOSTEA. Credem a fi dovedit, în rândurile precedente, schimbarea la față a d-lui Caracostea. După dibuirile inițiale, când d-sa confunda „sunetele” cu „fonemele” și nu putea distinge între diversele categorii de i (v. Bulletin linguistique, VI, p. 269), d-sa reținând acum, po-trivită indicațiilor noastre, numai pe i final, părășește cu totul poziția inițială și se declară adept al doctrinei curente.

Cauza acestei schimbări de atitudine trebuie căutată în dilema în care s'a găsit d. Caracostea: sau să rămână pe poziția ocupată dintru început, apărând o teorie originală, dar dovedită de noi falsă, sau să adopte teoria curentă, pierzând, în felul acesta, bene-ficiul originalității, la care d-sa ține atât de mult.

CONSIDERAȚIUNI FINALE. Constituită în preajma anului 1900, înainte ca d. Caracostea să-și fi manifestat competența în lingvistică, disciplina închinată cercetării valorilor expresive și impulsive a sunetelor vorbite s'a dezvoltat de atunci prin colaborarea internațională și prin constituirea stilisticii și fonologiei.

Și intrucât partea ce a luet-o d. Caracostea la constituirea acestor discipline nouă se mărginește la crearea unui termen (estem), pe care l-am scotit nepotrivit, nu-i putem acorda coroana martirajului, ce și-a impus-o benevol, și refuzăm să vedem în d-sa reprezentantul unei cauze drepte, supus loviturilor foneticienilor retrograzi!

AL. ROSETTI

N. B. CAZUL JAKOBSON. În același număr al Gândirei, la p. 125, d. Caracostea scrie următoarele: „De când cu chestia Jakobson, autoritate devenită celebră la noi, deoarece fusese invocată de d. Rosetti pentru a susține că i românesc este tot una cu muierea consoanelor finale în rusă (pe când Jakobson susține, după cum am arătat, tocmai contrariul!)...”

„Am arătat”? De fapt, d. Caracostea nu a arătat nimic! D-sa se referă la o afirmație a d-sale anterioară, care sună astfel: „Pe linia aceasta a cercetărilor, urmărind repartiția con-soanelor muiate pe continent, Jakobson constată tocmai con-trariul de ceea ce crede d. Rosetti: că limba română li-erară se deosebete de limba rusă, în acest punct esențial al struc-turei ei, neavând consoanțe muiate ca rusa și ucrainiana” (Gândirea, an. XIX, p. 73-74). Am susținut, într'adevăr, că română și rusa au în comun consoane muiate (Bulletin lin-guistique, XI, p. 270). D. Caracostea citează o frază din Jakob-son, din care ar rezulta că numai dialectul moldovenesc cu-noaște consoanele muiate. D. Jakobson nu opune însă nicăieri dialectul moldovenesc limbii noastre literare. Menținea românei literare esie un adaos al d-lui Caracostea!

Obișnuit cu procedee de acest fel nu am relevat aceas-tă modificare de text. Cu atât mai mult cu cât, în privința doc-trinei, chiar în același volum al revistei (p. 1 sq.) publicasem, în colaborare cu d. Graur, o „schia a unei fonologii a limbii române” în care am arătat rolul esențial jucat în limba ro-mână de opoziția dintre consoanele dure și consoanele muiate (p. 13 sq.).

Cetitorul va judeca singur, în urma celor arătate aci, ce trebuie să creadă despre afirmația d-lui Caracostea.

CINEMA CAPITOL : Cavalcada eroică

Se întâmplă ca filmul cu care-și deschide stagiunea și... grădina de vară, cinematograful Capitol — să fie mai bun decât multe altele prezentate în sta-giunea de iarnă.

Mhael Curtiz ne prezintă, cu ajutorul unei distribuții bine ale-se o serie de împrejurări, in-spirate de îndepărtatul războiu, bozate de istorici „de Secession”. (Izbucni între unsprezece Sta-te din America și „celebra-țiile” credincioase Uniunii).

Este știut că'n acest războiu de patru ani improvizat, „Confedera-ție Separatistă” prezidată de Jefferson-Davis, depune armele în 1865.

Acețuia filmului începe în 1864, când diligența era mijlocul de locomoție cel mai rapid.

Sunt mai multe ca sigură, că nu-i necesară prea multă imagi-nație, pentru a-și da cineva seama că „El” și „Ea” s'au cu-noscut în diligență.

De câte ori s'au certat, s'au împacat, s'au desparțit și, în sfârșit, dacă s'au luat, puteți ve-dea la cinema Capitol.

Ma ales că Erroll Flynn e in-tr'unul din cele mai bune roluri ale sale.

CINEMA TRIANON : Ultimul rond

Cu mult regret nu pot invita cetitorii (?) și la cinema Tri-anon, unde se joacă, filmul „Ulti-mul rond”.

Poate fi însă ridicat la rangul de „film bun” de cei cari gustă într'adevăr, un match de box, nelipsind dela nicio reuniune pugilistică. Și aceștia numai în cazul când nu s'au jurat, ca mulți dintre sportivii noștri — că nu mai vor să audă de box — de când au auzit la radio sau cu ci-tiri în „Universul sport” că pe buletinul de punctaj al domnu-lui Murăgeanu, compatriotul nostru Lucian Popescu, a avut la sfârșitul matchului cu Weiss, 11 puncte plus. Pe cel al domnului Pipov (Germania), Weiss s'a bu-curat de un avantaj de patru puncte — cât despre d. Pasa-monti, Italia, acesta a acordat 5 puncte actualului campion al Europei.

Cei cari nu au fost atât de af-fecțați de acest eșec, vor putea studia în acest film felul cum boxează Heinz Seidler, despre care se spune că-i „speranța bo-zului german”.

Atila Horbiger, în rolul unui maestrul de box, desguștat proba-bil pe fostele admiratoare, din timpurile când era întrebunțat în roluri de june prim.

Anii care s'au adăog vârstei Camillei Horn, sunt impercepti-bili.

Regisorul Werner Klingner, pen-tru a face începutul filmului și mai palpant, ne-o arată dan-sând într'un bar, pe faimoasa Maria Sazarina, una din grafiile coreografice, cu priză la public, în Germania.

Film recomandabil tinerilor cari visează să devină boxeri!, mai mult sau mai puțin celebri...

REVISTE DE TEATRU

Acuma, când revistele humori-stice au acaparat majoritatea ce-titorilor; acuma, când aștele re-vistelor literare își caută timid e un locșor alături de aștele „Glu-me-i” sau ale lui „Mitică”, tre-buie să privim cu simpatie lupta pe care o duc revistele de teatru, pentru a fi pe gustul publicului spectator.

Sunt, momentan, pe piață, trei reviste de teatru și toate luptă într'un anumit fel pentru a căș-

tiga simpatia amatoriilor de spec-tacole.

„Cortina” încearcă să fie o o-plină fidelă a rii de culise cu toate „sfiorările” și „chițibușuri-le” ei. Putem afirma că a ado-p-tat genul cel mai plăcut publicu-lui, jura că acesta să fie, totuși, cel mai elegant.

„Vedeta” se răsoește cu toți acei cari încearcă să curme avan-tul actorilor tineri și talentați. E o luptă frumoasă al cărei rezultat nu-i putem prevedea încă.

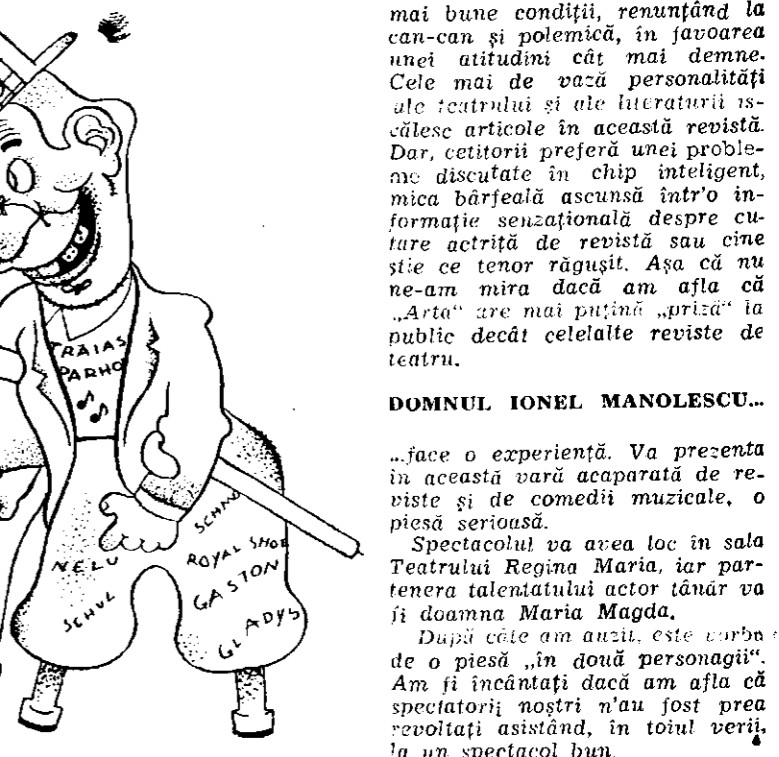
„Arta” revista de teatru a d-lui Vlaicu Bârna, se prezintă în cele mai bune condiții, renunțând la can-can și polemică, în favoarea unei atitudini cât mai demne. Cele mai de vară personalități ale teatrului și ale literaturii is-călesc articole în această revistă. Dar, cetitorii preferă unei proble-mă discutate în chip inteligent, mica bărfăală ascunsă într'o in-formație senzațională despre cu-ture actriță de revistă sau cine știe ce tenor răgușit. Așa că nu ne-am mira dacă am afla că „Arta” are mai puțin „priză” la public decât celelalte reviste de teatru.

DOMNUL IONEL MANOLESCU...

...face o experiență. Va prezenta în această vară acaparată de re-viste și de comedii muzicale, o piesă serioasă.

Spectacolul nu avea loc în sala Teatrului Regina Maria, iar par-tenera talentatului actor tânăr va fi doamna Maria Magda.

Dupa câte am auzit, este vorba de o piesă „în două personaje”. Am fi încântați dacă am afla că spectatorii noștri n'au fost prea revoltati asistând, în toată verii, la un spectacol bun.

T. L.

AMINTIREA NOTE GERMANE LUI IBRĂILEANU

de G. C. NICOLESCU

În cursul lunii Martie ce a trecut s'au împlinit cinci ani dela moartea lui G. Ibrăileanu. Nici unul nu ne-am amintit această dată. Afară de rândurile dintr'un ziar ieșan pe care o binevoitoare atenție mi le-a făcut cunoscute, n'am văzut nimic, prin revistele noastre literare, să amintească ziua primăvăratecă de acum cinci ani, când solitarul, rezervatul, delicatul și sensibilul Ibrăileanu își lua rămas bun dela omenii și dela lume în sunetele Andante-ului din Pastorala lui Beethoven. L-am uitat pe Ibrăileanu. L-am uitat cu toții. L-au uitat prietenii, colegii. L-au uitat tovarășii dela Viața Românească. L-au uitat, de asemenea, elevii și cei ce l-au iubit scrisul. Mai degrabă o întâmplare ne-a relevat cum zădărnica lucrurilor mărunte ale vieții ne-a furat și am trecut prin ziua aceea în care cu adevărat se împlinesc cinci ani dela adormirea sa eternă, cinci ani dela transformarea sa în fum și cenușe — căci a fost ars — fără nici o emoție, fără nici o amintire, fără nici un gând recunoscător către luciditatea și sensibilitatea care nu mai sunt.

G. Ibrăileanu a făcut parte din clasa marilor critici. Mari prin adâncime, mari prin suprafața operii, mari prin lungimea epocii în care și-au manifestat autoritatea. E greu de spus dacă aceasta s'a datorit numai vremii în care a trăit, când și în apus critica literară era în mare strălucire, sau numai lui personal ceea ce sigur este că Ibrăileanu a fost cel din urmă critic literar român, până azi, care fără să mai aibă propriu zis o școală, o anumită direcție literară, căci aceasta a lipsit după război poporanismului și aceasta a dizolvat Viața Românească, a dominat printr'un farmec și printr'un prestigiu personal nenumărați scriitorii. Poate că o bună parte din anarhia literară pe care am trăit-o, lipsa unei linii de orientare pe care nu este deloc sigur că am aflat-o se datorește faptului că, încă mai mult, nu avem un astfel de critic cum a fost Ibrăileanu, cum a fost, de cealaltă parte a baricadei și înaintea lui, Măiorescu.

Rândurile noastre care, cu o regretată întârziere, vin să aducă un omagiu pios în preajma împlinirii celor cinci ani de când trupește Ibrăileanu s'a desprins din lumea noastră, nu pot constitui o sinteză a activității remarcabile depuse de acest profesor de literatură, critic și istoric literar. Dar în aceste vremuri în care primatul elementului național este împus cu energie, se cuvine măcar din acest punct de vedere o întorcere recunosțătoare a gândului către cel ce a scris atâta despre și pentru specificul nostru național în literatură. Iată deci un motiv de actualitate a acestui critic, care n'a neglijat niciodată elementele naționale, în vremuri, ca cele de astăzi, atât de neprielnice meditației și sentimentelor delicate!

Totuși adevărații iubitori ai valorilor spirituale, dacă și-l reamintesc și îl vor reaminti întodeuna pe Ibrăileanu nu este nici pentru considerațiile sale asupra specificului național, nici pentru unele contribuții de istorie literară, nici pentru remarcabila sa ediție a poeziilor lui Eminescu, nici pentru polemicile sale asupra artei, nici pentru criticele pline de documentare și bun simț făcute unor ediții, ci pentru altceva. Căci el, rămâne, mai presus de toate, sensibil, subtilul, delicatul lucidul și umanul.

Structura reală a unui scriitor nu o poți descoperi decât cercetând operele lui de deplină maturitate sau pe cele de debut dacă e posibil chiar încercările sale dinainte de a publica. Pentru că trebuie să vezi pe scriitor așa cum e el, așa cum nu se arată decât atunci când nu mai are nevoie de sprijinul unor influențe străine și zboară cu propriile sale aripi atunci când este sigur de el, sau, mai ales, atunci când este tânăr de tot, când cunoaște foarte puțin în afară de boagăria sa lăuntrică și când nu este ispitit nici de modele, nici de concurențe și scrie desinteresat, aproape numai pentru sine însuși. Ibrăileanu a debutat cu poeme în proză. Apoi a trecut în critică și a susținut concepția tendinței în artă, mai târziu pe aceea a artei care poartă, vrând-nevrând, urmele societății de unde vine artistul. Ne-a dat articole teoretice, ne-a dat articole polemice. Ne-a dat interesanta lucrare *Spiritual critic în cultura românească*, menită să-i fie temelii și justificare pentru ideile sale critice, dar scrisă cu documentare și obiectivitate. A scris studii multe: a fost un exeget pătimaș al lui Eminescu, un cercetător neobosit al literaturii, un spirit viu în clasarea fenomenelor din actualitatea sa. Dar spre apusul vieții sale, când cu luciditatea lui și a dat seama și a scris că poporanismul este lichidat, s'a întors în singurătate la sine însuși și a dat lucruri neașteptate, care nu trebuia să surprindă pe cine îi cunoștea începutul: Privind viața, apoi Adela. Pagini care au încântat fără rezerve pe toți, pentru sensibilitatea, subtilitatea, delicatetea, luciditatea și umanitatea lor. Aici este el cel adevărat.

Iar din critica lui Ibrăileanu rămân nu atât paginile de exegeză și de savanță documentare, nici cele de acerbă polemică, ci acelea care se apropie mai mult de literatura lui și de atribuțiile lui esențiale relevate. El avea darul rar de a face să trăiască opera sau personajul. Nu-ți creea o altă operă, nu-ți o istovea explicând-o, dar paginile lui izbuteau ceea ce este așa de rar de aflat în paginile criticilor: o vrajă care creează poezia, care nimbează cu ea opera și care te obligă să iei contact direct cu aceasta. Și apoi intervine o comunitate sufletească între critic și cititor, ca dela om la om, introducând lângă tot meșteșugul său, un fel de șpovedanie omenească, lipsită de poză și de pedanterie, care încă sporește misterul operii, curiozitatea spre ea. Iată-l încheind un articol despre Ape de primăvară al lui Turghenev, despre care nimeni la noi n'a scris rânduri mai înțelegătoare: „Ca să ai toată impresia pe care această poemă romană e în stare să o dea cuiva, trebuie să fi trecut de amiaza vieții. Un tânăr va pricepe perfect iubirea dela începutul romanului. Tristețea dela sfârșit n'o va pricepe bine decât acela care se uită înapoi și de departe, spre anii tinereții...”. Sau, în altă parte, cam cu aceeași înflorire în fața nestatorniciei, scria rândurile ce urmează, deschizând o largă perspectivă cititorului asupra însăși esenței artei: „O carte recită-lă nici odată nu e aceeași. O operă literară e ceea ce vedem, sau mai bine, ceea ce punem noi în ea. De aceea, pentru fiecare din noi aceleași pagini conțin altceva. Și cum nici noi nu suntem neconțenți aceeași, și cartea recită-lă după o bucată de vreme e alta. Incidente, observații, pasagi, pe care nu le-am băgat în seamă altădată, fiindcă erau în sfera unor

probleme ce nu mi le puseseam, acum le observăm și le găsim extrem de interesante...”. Ibrăileanu nu lucra numai cu noțiunile. El era un vrăjitor, atunci când te întreținea asupra lui Turghenev, a Anei Karenin, a lui Proust sau a atâtor altor probleme de delicată analiză și îți comunica lucruri nu prin raționale logice și prin construcții solide a argumentelor avocațeste, ci prin căldura spiritului uman, prin darul de a sugera. Căci în partea cea mai durabilă din opera sa critică, Ibrăileanu era un adevărat artist creator.

Recitându-i evocările din Note și impresii, ascuțite observații din Creație și analiză și alte atâtea pagini, simți în preajmă spiritul lui, acum, cinci ani după ce s'a făcut scrum ca și cum n'ar fi lipsit o clipă de lângă tine. În Adela, el scria: „Timpul vine din viitor, trece în urmă, se dărină peste ea (mama sa), o acopere, o face tot mai inexistentă căci morții mor și ei, mereu. Când voi dispărea și eu, va fi murit și ea complet din univers”. La fel, putem spune fiecare, lângă paginile sale: când voi dispărea și eu, va fi murit și el complet din univers. Căci, dincolo de făptura lui pământescă dela a căreia plecare pe drumul fără întorcere s'au împlinit cinci ani, astăzi ca și altădată ca și totdeauna, în mijlocul nostru rămân în permanență prezente spiritul și amintirea lui Ibrăileanu.

„ARTA NU ESTE

niciodată oglindire pur și simplu a realității. De-ar fi numai aceasta, sensul nu i-ar putea fi cunoscut. Ba mai mult, lucrurile stau așa că lumea obiectivă care, în sine, nu este nici bună, nici rea, nici frumoasă, nici urâtă, este creată din nou prin actul de plămuire artistică. Ea cunoaște primirea de sens, li e dăruit Dumnezeu. Lumea din jur pe care o percepem cu mintea și cu simțurile noastre este materie brută care e topită în sufletul poetului și turnată din nou. Nu precizia și veracitatea observației decid deci de valoarea unei opere de artă, ci jarul inimii, care a îndeplinit procesul de topire, și intensitatea puterilor plămuitoare conform unor legi proprii.

În opera de artă lumea este zidită pe deasupra sa și, dintr'un ceva, existent, până atunci, numai laolaltă și lângăolaltă, devine creație plină de plan, din haos devine cosmos, devine dumnezeiască.

Se va spune: Problema religiei nu este nimic altceva. Și

asa și este. Ajungând să concepem arta în sens religios, ne însușim convingerea lui STIFTER. Pentru el arta nu este joc estetic, ci slujbă dumnezeiască, dumnezeirea revelându-ni-se, în egală măsură, ca morală și frumoasă. Pentru el — STIFTER morală și frumos sunt noțiuni de nedespărțit.

Nu există operă de artă care să nu se razime pe temelia morală și să nu ducă înspre și mai înalte perspective morale. Profesiunea lui STIFTER de credință e demarcată de „binele și frumosul” anticității, care, pentru „ființa-i de artist și om e, cel puțin, tot așa de semnificativ ca și concepția creștină a lumii.

Ceea ce trebuie deci să facem e să liberăm partea dumnezeiască din noi, trebuie să mântuim pe Dumnezeu în noi. Aceasta e datoria vieții noastre și poetului și revine să ne ajute la această datorie arătându-ne idealul; idealul pe care nu-l atingem niciodată, către care însă trebuie să fim mereu în drum, prăbușindu-ne mereu și ridicându-ne întodeauna”.

Am tradus, acest început de

carte, mai întâi pentru că e o foarte potrivită punere de accent pe rolul și rostul poezilor, în viața noastră a tuturor și, în rândul ai doilea fiindcă e începutul unei cărți despre

ADALBERT STIFTER

Adalbert Stifter? Da, Adalbert Stifter, — un de tot mare prozator german din secolul trecut, opera căruia răsare, abea acum, ca un astru binefăcător, la orizontul prea frământat de curente și răstăcir ale veacului în care ni-i dat să viețuim orjani de încredere, sefuiți de răgaz și necunoscători de bună pace.

Cartea lui Emil Merker, căci acesta este autorul volumului intitulat, lapidar, „Stifter”, constituie — în seria „Die Dichter der Deutschen” (J. G. Cotta'sche Buchhandlung Nachfolger Stuttgart), — un foarte interesant și instructiv prilej de întâlnire și confruntare a noastră cu personalitatea reconfortantă a unui din autenticii mari scriitori europeni — căci Adalbert Stifter nu mai poate fi negat de nimeni, — deși e așa de puțin cunoscut

IN SERIA

„Die Dichter der Deutschen”, îngrijită de Academia germană din Muenchen, au fost prezentați până în prezent, cincisprezece clasici germani.

Prezentările, fără a fi operă de monografie și fără a împieta asupra domeniilor rezervate în genere istoriei literare propriu zise, excelează prin stil neașteptat și din punct de vedere inedit; printr'un stil german pe cât de plastic pe atât de clar și printr'un punct de vedere totdeauna dela înălțimea căruia se face inscrierea, în planul valorilor estetice numai a momentelor culminante și a celor cu adevărat semnificative din viața și opera scriitorului devenit subiect de carte.

Succinte și plăcute ochiului, cărțile acestea, editate în condiții tehnice superioare de către I. G. Cotta „sche Buchhandlung Nchflg. se lasă cetele până și de cei mai puțin înzestrați lectori cu darul răbdării.

Din cărțile apărute recomandăm în special: 1. Hermann Claudius. Matthias Claudius; 2. Robert Hohbaum, Grillparzer; 3. Edgar Maass, Lessing; Josef Magner, Heibel; 4. Hans Leip, Liliencron; 5. Martin Behm-Schwarzbach, Novalis; 6. Werner Bergengruen, E. T. A. Hoffmann; 7. Berni v. Heiseler, Heist; și, în primul rând, 8. Emil Merker, STIFTER.

Z. SANDU

TRAIAN CHELARU

U M B R E

Cobora pe un picior de plaiu. Sprijinit în toiajul tocit de tășul stâncilor și cu desagații roși de vremuri pe umăr, sârguia, smucindu-se fulgerat de chinurile fraților, spre curțile Domnului. Frânt de neodihnă și de oboseala drumurilor aspre, se așeză pe o lespede din margine de sat. Copiii ce-și căleau prospețimea zilelor în joc sprințar, se apropiară, iscoditori, de bătrânul pribeag.

Și el grăi blând celor mici dar sărguitoși să strângă în poala sufletului iocoane de farmec: „Veniiți, voi, cei nepătățiți de rugina minciunii și nici roși de lepra răutăților, veniiți să vă spun, eu, cel scos din rudenia mea și pribeag către curțile Domnului, să vă vestească vouă porunca nouă. Am cules-o din graiul inimăsmat al lamurilor înflorite, din freamântul codrilor înmuguriți ca și voi, de pe buzele undelor ce se imbrăncesc de vale în părae guralive, din șoaptele amurgurilor de odihnă, din taina stelelor mute și din lumina viorie a fulgerărilor de sub tăriiile Domnului.

Deschideți larg porțile minții și înțelegeți în adâncurile sufletului vostru. E porunca cea nou, smulsă din inima zărilor necuprinse și care se îndoaie grea către voi și către neamul meu de mâine și de totdeauna. O voui striga-o pe uliți și în piețe îmi voui ridică glasul meu, în larma răscrușilor o voui propoandui și sub ziduri de cetate. Porunca întâi și deapauri, asemenea pildei lui Solomon, e: Ascultarea. O mărturiseste firea cu minunile ei de frumuseți și belșuguri. Fiericelul de iarbă ascultă chemarea luminii și străpunge cojița pământului, care asemenea se supune. Cricul, investmântat împărătește, își înclină ascultător frumusețea în amurgul înfloririi sale. Stelele tăcute își fug, fără ră-tăcire, prin împărăția zărilor, drumurile lor poruncite de Domnul. Celui ce nu se obișnueste să asculte i se va porunci ca robilor în lanțuri. Iar asupra celor ascultători Domnul coboară, plin de har, Du-hul înțelegerii biruitoare.

A porunci, să o știți dela mine, este mai anevoios decât a asculta. Cel ce poruncește, poartă pe umerii săi povara tuturor celor ce ascultă. Și povara aceasta este uriașă. Ea poartă în sânul ei sămânța biruințelor de veci, dar și a prăbușirilor rușinoase. Drept aceea ascultați trei de porunca sângelui vostru Din gălgăitul lui înviorat de vremuri, grăesc strămoșii cu înțelepciunea lor surpătoare

de veacuri. Glasul sângelui este goarnă de vrăjitoare chemare cu răsrângerii de ceruri peste zilele ce se dărmăz neputincioase.

Fii ai maicii mele, ascultați cumiți și voincește unul de altul, îndemnându-vă fără zăbavă la nebiruită ascultare. În felul acesta se va zidi cetatea de lumină și slavă a neamului care-și poruncește vrerea dealungul vremurilor. Neamul e apa vie, care birue moartea de tot felul și el ne poruncește să-i ascultăm și înfăptuim vreedea, care să fie și a noastră, din tată în fiu. Atunci duhul acestui popor de neam cezarian va străluci cu mirul genialității în frunte și pricini și împerecheri între frați nu vor mai fi, ci toți vor fi înțeleștați ca stânca în zidul de apărare veșnică împotriva ispitelor de vrăjmășie ale neamurilor.

Atunci cerul se va îndura și își va deschide bolta albăstrimilor sale și Dumnezeu va cobori și va păși alături de

noi, îndreptând neamul ascultătorilor spre scaunul de mărire”.

Se ridică odihnit și potrivindu-și desaga pe umeri, ră-zimat în toiajul ros de nerecunoștință, își pregăti, de drum lung, pașii pribegiei.

Și copiii iscoditori, treziți din vraja celor auzite, îl întrebară, cu sfială: „Dar în desaga ce ai, poate pită neagră din Ardeal?”

Da, duc întunecatul durerilor din hotarul Ardealului, povestea de chinuri înfricoșate, veacuri cu luminisuri și hăuri

inecate în neguri, zestrea nunții mele nenuntite. Toiajul meu e ros de sărăcia leșezii. Ior aspre, iar trupul meu poartă, otrăvit, sărăcia și blestemul certelor unui neam împărătesc. În suflet însă ti chivernesc toată lumina măriiilor veșnice.

Vi se pare că sunt chinuit? Dacă nu m'ași chinui, lupțând cu vrăjmășia semenilor, nu ași trăi, ori poate nici n'ași fi trăit. Să vestiți însă în vatra satului vostru și satul în vatra țării întregi că dacă frații neamului meu nu mi vor povesti viața bogată în chinuri, pentru isbânda lor, vor cobori îngerii să mi-o cânte, ușurând povara vremurilor.

Și plecând bătrânul pribeag, copiii pierzându-l în zare, își proptiră ochii în țără-nă, unde deslășură semne de carte, înfiripând cuvântul ne- priceput pentru ei: Sîncal. Il zugrăvise în praful drumului toiajul vrăjit în drumuri pribege.

V. S. S. S.

Destin

Când voi fugi din mine spre țările de aur, Spre care mă rugam odinioară, Vor fremăta păduri; e primăvară! Iar eu mă voi prefăce'n mirt și laur.

Din pământ de țărăni și veghe fără inger Nici gândul pur, nici cântec n'ai s'auzi; Iți voi grăi prin muguri dulci și cruzi Și în fiecare floare am să sânger.

Approape de luceferi și de ghiață, În ochi-mi triști luminii nu vor mai fi; Prin fiecare stea te voi privi, Cu focul și lumina strânsă 'n viață.

Ci stele de-au să cadă din pieptul lor senin Când trandafiri'n brazde putrezesc, Va fi, ca'n altă primăvară să'nfloresc Și să aprind iubirea mea în alt destin.

VASILE CULIÇA

Destrămare

Cu fiecare toamnă care vine Sînt, — că se scutură ceva din mine. Cu fiecare pasăre ce pleacă Copacul meu, mai mult de vîrf s'apleacă.

Bolnav, — în primăvara ce'o să vie Mi-o plînge tinerețea mea pustie; Căci frunzele din toamna brumiiță Mi-s'or uza pe tîmpla'n căruntiiță.

Ce basm, — atunci sufletul învins Din mine s'o desprinde ca un vis. Peste țărîna albă și curată Îmi va cobîi vre'o pasăre ciudată.

MIHAIL MAVRIG

Gînd alb

În noaptea asta mă voi întâlni cu fata albă Undeva, departe, în pădure lângă un brad. Are să ningă rar, cu mici clopoței de lumină, Și-am să prind în mînași fulgii mari care cad.

Cu svonuri catifelate acrușul de vioară Are să ne ducă apoi pe-amîndoi în cer... Acolo, am să fiu mereu lângă fata albă, În elul alb de logodnă să-i l cer..

FLORIN LUCESCU

Cîntece noi

Cîntece de vitejie

Nouăzeci la sută din poeziile pe care poșta ni le-a adus la redacția în ultima săptămână, au fost poezii patriotice, cîntece de vitejie și de luptă. Și, sută în sută, acestea au fost sub orice critică. După ce am desfăcut ultimul plic, am stat o clipă pe gânduri, copleșiți de nedumerire și de tristețe. Cum — m'am întrebat — proza aceasta rimată atât de mediocru, banalitățile astea indușătoare din care nici nu s'ar putea cita un rând, acestea să fie poezia de luptă a zilelor de azi? Și dacă nu mi-ași fi adus aminte de câteva poezii cetele prin reviste, și semnate N. I. Herescu, Teodor Mureșanu, Grigore Popa sau M. Beniuc, de bună seamă că ar fi trebuit să plîng de durere și de rușine.

N'am de gând ca în însemnarea asta fugară să discut „Incerările” pe care le am în față. Osteneala ce mi-ași lua-o, n'ar fi intru nimic justificată, mai ales când mă gândesc la aspectul umoristic al problemei (ni se făgăduia o epopee cu titlul: „Nu dispera, Române!”). Faptul că în poezia noastră tînară domnește o atmosferă atât de puțin eroică — și mai ales astăzi — ar trebui să ne dea de gîndit și încă serios de tot. Superficialitatea, prețiozitatea și spiritul de imitație au omorît coarda acroasta gravă a tinerei noastre literaturi sau rana care a pătruns trupul țării e încă prea fierbinte ca să putem cânta? Ori cum ar fi, realitatea ne stă în față și trebuie să constatăm că până acum nu s'a ridicat vre-un

cîntăreț tînar, care să cutremure cu versul său întreg văzduhul. Asta o știm prea bine, pentru că bărbătească lui melodii nu s'ar fi putut să nu se audă în concertul duios și elegiac al contrafrăților săi. Constatarea aceasta ar trebui să fie ceva mai mult decât atîta: un imbold care să dinamizeze condeele și să aducă în mijlocul nostru cîntecul nou pe care cu toții îl așteptăm și pe care România Mare de mâine îl merită cu prisosință.

Și poate acest cîntec va porni din Ardeal, dinspre Ardealul care ne-a dat cele trei mari innuri ale redșteptării: (semnificativă observație, nu?) „Deșteaptă-te Române!”, „Pe-al nostru steag” și „La arme!”. Melodia aceasta n'o așteptăm numai noi, pentru că ea a trecut ca o năluca prin visul nostru. O țară întreagă o așteaptă ca să-și cumineze buzele cu vorbele ei noi. Mureșanu, Barseanu și Iosif. Cine oare va veni să se așeze alături de ei, trăgînd spada cuvîntilor, ca să scoapere zările dela Nistru pîn' la Tisa? Năciunul dintre ocazionalele noastre corespondenți nu ne-a dat să înțelegem că el este acela. Iată de ce productiile lor au luat calea cea fără de întorcere a coșului redacțional, și iată de ce noi așteptăm, făgăduind că până în clipa aceea nu vom da la lumină în coloanele acestea decât frumoase poezii de toate zilele, cîntece intimiste și triste.

Oare așa să fie veacul nostru, poeți?

ȘT. B.

AMNĂ ACEEA DIN 37...

— Când ne-au răsarit stelele și-apoi s'au închinat. Drăceștii noștri 20 de ani. Prietenul din cer: George

Petcu. Din nou iluzii și tot atâtea lacrimi —

de LAURENȚIU FULGA

Nimeni nu ne poate invinovăți că mai trăim încă. Să ne întrebe doar dacă suntem fericiți, și-și va da seama din neașteptarea noastră cât de mult dorim moartea. Nu ca act material sau sfârșit biologic, ci ca agonie sau ca multă singurătate. Căci dacă aparținem într-adevăr unui anumit clan divin, atunci nu ne rămâne decât tristețea s'o răspicăm în două. Prea suntem perpendiculari, axă eternă între cer și pământ; prea suntem noi înșine și prea puri, ca să nu devenim odată îngeri bătăți cu biciul ori niște vagabonzi inebuniți de imensitatea și venicia spiritelor noastre. Trăim, ne pipăm frunțile pline de rani și surămede, ne auzim inimile bălând și ne înspăimântăm. Trăim și ne doare tot ceea ce există biologic în noi, câteodată chiar încercăm să uităm că suntem chip după chipul lui Dumnezeu. Trăim! Ei? Și? Cu ce, legea gravitației se schimbă și cum s'ar putea opri clipele în loc? De asta, desertațiunea ne scobește sufletele și urelul nostru nu-l presimte nicio gură de rai. Ar fi trebuit poate să ne fi născut flori sau sfânti, ca să nu ne dăm seama că imbatrănim și ne uscăm.

Să revenim în basm. Insemnările acestora n'au date biografice concrete. Întâmplările, care urmează a fi povestite, s'ar fi putut petrece oriunde, ori când și cu alții. Zărilor ne-au adunat însă pe noi la un loc și ne-au făcut vânt în nemărginire. Mi se pare totuși foarte curios, că încercând să determin coordonatele jocului nostru fabulos, am constatat cu multă mahnire că nu aparținem niciunui trecut. Nu ne putem vedea în urmă, în rămășițele și umbrele de ieri. Cred mai degrabă că instincțiile refulează mereu în prezent, tot conținutul amintirilor. Sau poate unde suntem două haite distincte: una de oameni vii și o haită de morți. Și atunci se operează pe același plan, pentru că și pe noi ne amăgește tot mai insistent morganaticul plecării definitive.

Dacă așa face rechinul strigoilor, așa înnebuni. Dacă nu m'ar coplesii prea mult imaginația, așa prefera un pom cu creangă ospitalieră. Căci există aici, prezent, mereu un strigoi și câteodată mai mulți. Deacea mai împrietenesc cu ei și ținem sfat până în zori. O! Dacă n'ar fi fost toamna aceea din 37!... Dacă am fi putut trece alături de ea, dacă nu ne-ar fi fost scrisă chiar nouă! Niciodată vântul nu bătu cu atât de multe presimțiri. Nu știu care dintre noi, mai cinic, fredona obsedat din zori până seara, același vers chinător: *Toamna a venit cu mult noroi, și este imposibilă plimbarea în doi!* Deacea ne agățăm unul de altul și ne ținem strânsi, ca să nu ne pierdem sau să ne incline vântul. Ne răsariseră îndepărtate și fără rost, steaua flecturată. Le priveam câteodată îndelung și oftăm. Era ceva putred în cer, în pământ, în noi, în văzduh. Și totuși niciodată, ca atunci în 37 — n'am fost mai fericiți. Nu ne păsa de moarte și nici de dracu. Nouă singuri, ne eram și idoli și zei.

INCREMENIRE

Dece tocmal în noaptea asta, mi-aduc aminte de el. Dintre toate duhurile, cel mai luminos și cel mai liniștit al lui este. Și totuși parcă mă coplesese, mă muștră, atât de mult mi-l simt de apropiat și de trist. Pe sub vânturile acestora grele de melancolie, pe sub ceața apăsătoare a gândurilor, mi se împletesc mâinile care caută lumină, așa viea să mă întorc. E prea târziu. Am intrat în ara fetei morgana, am călcat hotarele de vis, pe care le stăpânea *George Petcu*.

Cine va putea vreodată să scrie o carte despre toți morții visătorii noastre? Cine va încerca să descue lacătele destinului, redându-le chiar mai sfășiate — viața lor de atunci? Parcă mă biciau cineva din umbră. Sunt un rob păcătos. Deacea poate nu-mi cade nicio lacrimă.

— Nu-i așa că nu suntem ca toți oamenii de stradă?

Cuvintele lui de odinioară dansează nebune, ca flăcăriile pe un munte vrăjtit. A fost fratele meu într-o cea mai trudnică prietenie. El însuși iubea toți oamenii și adesea își saluta umilintele zămbind.

Mă'nbată vinul vremii cu floare de pământ, Destin întors sub coasta de amurgite glorii.

Stelarul ceas de noapte, când mor prin văi cocorii

Și, așa vrea pentru toți orbii pământului să cânt.

Fotografia e prea inegurată. Câteodată caut să mi-l reconstitui și nu mai pot. *George Petcu* acum nu e decât un duh, mai pur decât stelele, mai alb decât arhanghelii.

INTĂLNIREA DIN OCTOMBRIE

Mă găseam în seara aceea în redacția „Vieții Literare”. Era o cameră înaltă și spațioasă, pe Sărăndar — la etajul al treilea, tapetată cu afișe, fotografii și portrete. Niciodată nu mi s'a părut mai amicală o oadă ca aceea, în care directorul de atunci și de astăzi al tinerei reviste, I. Valerian, puneam între noi și glorie — o grațioasă indulgență și multă înțelegere. Ca într'un turn de fildeș, închiși, izolați de toate ale ora-

șului, ne sfătuiam pentru altă reorganizare a „Vieții Literare” în acest început de toamnă lirică și adolescentă.

Apară, cam spre ceasurile nouă și jumătate, un tânăr înalt și subțire, puțin palid și visător. Dacă îl zăream mai de departe, ai fi zis că e o coloană de fum — atât de ușor se estompașiaura lui între lucruri. Dar mai aproape, căpăta o frumusețe castă, pe care o mărea rezonanța de vioară a vocii și gesturile calme ale mâinilor curate și lungi.

— Mă numesc *George Petcu*, spuse el scotându-și mâna. Apoi zămbi. Mă bucur mult că vă cunosce.

Avea o neașteptată siguranță în voce. Trecuse peste momentul penibil al prezentării, cu o discreție de om versat. Numai o roșeață ușoară în obraji, trăda că totuși e puțin emoționat. Dădurăm mâinile și i-am simțit privirile insistente aplecate peste mine.

— Ești la fel ca'n scrisorile pe care mi le trimeteai dela Chișinău, vorbi *George Petcu* — pe urmă se scutură cu îndărărire în scaun și adăogă cu multă tristețe în glas: se cunoaște că ești ca și mine o victimă a liceului militar.

Intr-adevăr, înainte de a-l întâlni aici, eram poate bunii prieteni de doi ani, când ne chinuam amândoi muzele pentru o revistă școlărească: „Flamuri”. Ea aparținea ca organ de activitate literară a tuturor liceelor militare și apărea pe atunci chiar la Chișinău, sub conducerea maiorului Ioachim. Mai se găsea în aceeași categorie, ucenici, meșteșuguri sau orgoliosi: Petre Paulescu, Ion Tolescu-Văleni, Const. Virgil, Gheorghiu și Haralambie Tugui.

Manuscrisele lui *Petcu*, elev la Mă-năstirea Dealului, s'oseau scrise întotdeauna pe hârtie de caet de aritmetică și cu cerneală verde. Colonelul Nădejde era entuziasmat de talentul și posibilitățile lui de creație. Și revista „Flamuri” ne-a ajutat astfel să ne adunăm la un loc, într'o lumec are ne era prielnică și necesară; mai mult chiar, ne-a înfrățit pentru o luptă cu viața, în clipa în care am găsit că niciunul dintre noi n'are vocație de ofițer și poate atât de aventuros — am optat pentru libertatea actelor noastre neutre.

În seara aceea, mi s'a părut foarte revelatoare întâlnirea cu *George Petcu*. Era o fericire ciudată în noi, mai ales că până atunci nu dăduserăm încă deplin ochii cu nebunii orașului și nici cu ipocriziile redacțiilor.

Pe o ușă laterală, intră cineva cu cafele. D. Valerian nu ne lăsa deloc să ne terminăm gândurile. Recunoaștea imediat în verva cu care-ți vorbea, că e poate singurul rămas intact față de toate cele neînțelese mizerii scriitoricești, iar entuziasmul său își găsea în noi un echivalent și mai tare.

George Petcu aducea cu el ineditul unei lumi de pe Bărăgan, aducea acea efervescentă a anilor feciorelnici — când numai iluziile ne luminau frunțile. Eu păream mai urgisit sau poate mai sceptic. Am vorbit în seara aceea despre multe lucruri, de care înainte nu era teamă. Nu mai eram elevi, ci domni, și domni gata a fi salutați până la pământ de toată plebea românească. Am celiți poezii și fragmente de proză, maestrul atent ne îmbărbăta mai mult. A fost una dintre seriile noastre, desăvârșite, nevisate. Acum nu ne mai înșelăm. Începuserăm să devenim eroii propriilor noastre biografii.

Când am coborât în stradă, după câțiva pași, am rămas numai eu cu acest „prunt vesperal” (cum i s'a zis apoi de atâtea ori), de care simțeam că mă leagă rădăcini mai vechi și mai oculte, pe care niciodată nu le-am trădat și de care nu m'am despartit. Anii noștri de copilărie începuseră să se miste, eram atât de umiți. Căci într-adevăr, păream foarte străniți în acest miez de noapte fantastic, în care urbea ne înleșta și ne oprima bucuriile. La un moment dat, *Petcu* se și opri, parcă înspăimântat, parcă supărat din senin:

— Să știi c'o să ne vie greu până ne-om obișnui. Nu știu de ce, dar n'as vrea să cad, să mă învingă orașul. Mai bine m'as întoarce!

Cuvintele lui poate au presimțit ade-vărul de mai târziu. Dar nu ne puteam lăsa ispitii decât de vrăjile iluziilor noastre.

Am stat mult în urma lui, când ne-am despartit la 4 dimineața, și l-am privit îngândurat. Capul înaltat mai sus se profila plin de majestate în umbra desfășurată, iar toată ființa lui avea ceva de fiu răcător întors între lumini primului paradisi.

Adolescența castă a ieșit în seara verde. Corole de lufereri mureau în dans floral. Adolescentu' n' togă de umbră, liliac, (Când nu știi... carnea plânge sau ard nămoluri grele)

Vibra prelung în seara cu mag'ice inele. Icoana lui de atunci, cu adevărat n'am uitat-o dar cine știa că tocmai din naivitatea atator gânduri negre, o să răsară o atât de stupidă agonie, iar ei o să se prăbusească atât de repede?

DRĂCEȘTII NOȘTRI 20 DE ANI

Eram la masa toți patru, tăcuți. Ștefan Baciu, Ion Șugariu, *George Meniuc* și eu. El nu venise încă. Și-l așteptam. Afară bătea un vânt îngrozitor, scârțâiau ferestrele și tunetele răbufneau din cer până lângă pereți. Apoi se auzi ploaia bătând. În oadă (la mine ne adunam adeseori) era liniște, cald. Beam de obiceiul ceal, pe care-l prepara Me-

niuc într'un samovar princiar dăruit de *Sonia Luiceva*. Ascultam la paterfon fragmente din *Bach* și *Debussy*. Ne desfioam în urmă buzunarele, depozându-le de orice manuscrise. Dincolo de zidurile aceștea nu se mai întâmpla nimic. Arar, ne mai întrebam dacă mai este mult până în zori.

Întoarserăm toți capetele înspre ușă. *George Petcu* sosi ud de ploaie, dar mai vesel ca niciodată, inexplicabil de bine dispus.

— Ploaia mă ametește întotdeauna, vorbi el scuturându-și haina și pălăria. Deacea am întârziat. Am stat pe stradă să mă ude.

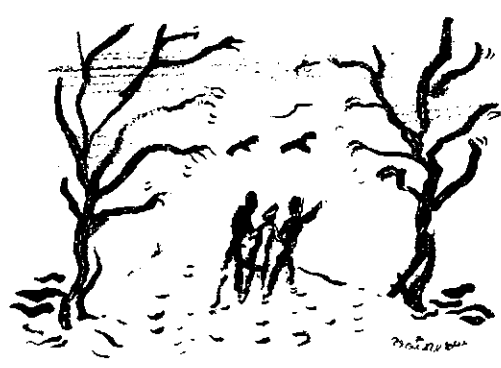
Imbrăcă o flanelă groasă și se așeză la masă între noi.

— Care cetiți? întrebă, iscodindu-ne pe fiecare în parte.

Dar nimeni n'avea poftă de nimic. Mi s'a părut atunci că ne umblă cineva în adânc și o voce stridentă ne fură ne amăgește.

— Ce e cutine? fu răspunsul pe care i-l dădu Ștefan Baciu, ocolindu-i privirile pentru că erau înfierbântate și luminate de o flăcără neobișnuită. *Petcu* se simți stânjenit, se ridică dela masă. Se duse spre fereastră și rămase acolo câtva timp cu fruntea lipită de geam, uitându-se afară în noapte. Apoi se întoarse:

— Sunt fericit, înțelegeți voi? sunt fericit că trăesc, că văd, fericit că'm scris o poezie frumoasă.

Era totuși o voce schimbată, schimbată mai ales când întărată scoase hărtia din buzunarul hainei și ne-o ceti aproape șoptit, cu o nuanță de multă tristețe: *Prin oglinzile putrede de somn, albă să treci*

Zornăind aurăriile reci!

*Lumânări sulau lebede stinse:
Pierdute zăpezi, liniști n'inse
Tremurau în raiuri de oglinzi...
Liniștea creștea — muschii verde — pe grinzii!*

*Păsări obosite cădeau în la fereastră,
Timpul se făcuse mele în seara albastră.
Cerulele erau așa de aproape, așa de aproape!*

*Duhul Sfânt a umblat toată noaptea
pe ape...*

*A trâmbitat cocoșul a treia oară!
Pe unde n'târziți nenunții Fecioară?
Ce vânturi s'au abătut prin oglinzi,
Nălucă, din lespezi, de nu te desprinzi?*

*Prin sticlele nopții mă uit aburit:
Mări negre foșnesc în azurul ceruit!
Ș'n timp ce — arc a'b — Peste lume
trist lunecă
Steaua mea albastră, în oglinzi se întunecă.*

Se lăsa apoi o tăcere adâncă, după care îl întrebai tot în șoptă:

— Cum se cheamă?

— „Noapte de Bobotează”. E noaptea în care împlinesc eu 20 de ani!

MANIFESTUL NOPTII ALBE

Era un tren personal de noapte. Lung, cu o mulțime de vagoane, în care nu se putea identifica nicio bucurie. Mă duceam pur și simplu să semnez niște acte judecătorești, să mi se declare solemn maiorat și să încasez o moștenire. Atât mi-a lăsat celebra mea bunică *Maria Preot Fulga*. Bani, și în imaginația mea febrilă aștinții căpățanu o valoare extraordinară.

În clipa în care i-am înnumărat, i-am privit cu multă duioșie, dar destul de incurcat ca să cred că fatalitatea prezentei lor în buzunar e o erezie nedemnă de visele mele. Și totuși în tren, mi-am revizuit trecutul și ca'ntr'un film mi-au defilat prin față poveștile din o mie și una de nopți, cărțile de geografie, hărtiile colorate, O! și îndeosebi acel halucinant Singapore, care m'a obsedat ani de rând și spre care și astăzi visez să fug.

Precis, nu-mi creasem niciun plan. Deacea când *George Petcu* m'a întrebat ce anume voiu face cu banii, am rămas foarte nedumerit că mi se pune o asemenea întrebare:

— Nu știu, poate am să-i beau, să-mi pierd nopțile cu ei sau să plec undeva departe.

Dar, în ciuda acestor dorinți nejustificate, neașteptat a apărut *Manifestul nopții albe*, în care să ne sărbătorim tinerețile și care să ne fie cu adevărat vestitor pentru vremile viitoare.

După lungi și violente debateri, am hotărât că „Manifestul” trebuie să apară în grupul de conducere făceau parte *George Petcu*, Ștefan Baciu și posesorul moștenirii. Am lucrat cu o înflăcărare nemaiîntâlnită. Afișe, reclame, anunțuri, circulare la toți băieții din țară. Alergam

dela tipografie la redacție, dela poșta la ziare, adunam material, ne sfătuiam până în zori. Între timp, primiram aduzii entuziasmata din toate orășele: *Silviu Roda*, *Mihail Chirnoagă*, *Tana Mugurel*, *V. Spiridonici*, *George Vaida*, *Ion Sofia Manolescu*, *Radu Stanca*, *Ion Frunzești*, *Aurel Marin*, *Ovid Caledoni*, *Vintilă Horia*, *Nicolae Ciuceanu*, *Petre Paulescu*. Se împrăștiase dealungul și dealatul un aer pur de împăcaciune și o înaltă spiritualitate ne dicta strânsul forțelor.

Dar... visul nostru se frânse.

Iată o scrisoare a lui *George Petcu*, din 2 Ianuarie 1938: „*Laurențiu dragă, ți-am trimis prima scrisoare fără să bănuiesc zona gollurilor în care te sbați. Căci spovedania ta am primit-o în seara Anului Nou și te rog să mă crezi că revelionul l'am făcut împrună. N'am fost cu fata pentru care scriam poeme liliace, nici cu acela cu nume de zeiță. Am fost împrună și 1938 ne-a găsit la masa mea, extrem de abătuți.*”

Frate Laurențiu, confesiunile tale îmi plac, dar gândul unei sinucideri, numai pentru setea faustică de a ști ce-i dincolo mi se pare caraghios, din moment ce nopțile foșnesc păduri de miracole, iar în noi zac neexplorate încă atâtea continente de vis. E un act silit, care prin simularea eroicului vrea să acopere anumite deficiențe... în fond o abdicare lasă. Nu e cazul, deci nu îți doresc.

M'am tot gândit la „Manifestul” nostru. În niciun caz nu poate apare așa. Atunci? Nu mi-ai scris nimic de cenzură, de aprobare. Ce-ai făcut? Mai scrie-mi.

Al tău, cu dragoste de frate — *George Petcu*”

Manifestul nopții albe n'a apărut. Cenzura n'a aprobat. Pe cererea noastră, figurează următoarea rezoluție: „Suntem sătui de reviste literare. Titlul este subversiv. Nu”. (iscălitura indescifrabilă).

Cu câteva seri înainte, pornisem nebunește pe străzile Capitalei să lipim tâlhărește afișele pe ziduri. Eu duceam bidineau, *Ion Șugariu* — cutia cu pastă, *Petcu* — afișele, dimineața, ne-am oprit într'o cărucă și-am băut via fier. Împliniserăm douăzeci de ani, însemnasem pe ziduri manifestul albei noastre decimări, cenzura și-a bătut joc de noi.

Amintirea acelei nopți mi-a rămas în sânge ca un vierme. Căci întâia dată l'am auzit pe *George Petcu*, tuzind și aruncând o batistă peste gard.

PRIMELE TREI BOABE DE SANGE

Se întunecase deabinelea când am ajuns la Căminul I.O.V. Ultima parte a drumului o făcusem într'o tăcere de morți. Îl priveam pe furis, peste umăr. Avea pe frunte câteva riduri ușoare, care se adăneau mai mult decât teori se uita în sus, înspre cer. Era în ochii lui ceva liniștit, parcă o împăcare cu viața. Și n'această călătorie fantasmagorică pe străzile orașului, doream să nu ne mai oprim niciodată, să nu mai ajungem nicăieri.

Era frig, un frig aspru și tăios care ne pătrundea prin haine până la oase. Își înfășurase fularul de mai multe ori și-și ținea bărbia strânsă în guler. Trecurăm din curte în sala de lectură, apoi în dormitor. O sală lungă, umedă, mizeră.

— Foc nu se face? Întrebai eu.

— N'au venit încă lemnele. Dar dacă stai mai mult te obișnuiești.

Paturile erau alinate pe două rânduri, ca într'o cazarmă. Pături reci, ceaceafuri reci. Mai era în dormitorul acela un miros de trupuri chinute și încolăcite de frig, un miros de lemne putrede și de molii. *George Petcu* nu-și scoase nici pălăria, nici paltonul. Rămase pe pat, cu mâinile prinse între genunchi, cu capul în jos.

— Ai febră mare?

— Nu.

— Ești bolnav?

— Nu.

— Ar trebui să te culci.

— Nu mă culc.

Răspundea brusc și înăbușit, cu ochii aplecați în pământ.

Din când în când, se deschideau ușile, apăreau și eșeau alții. Nu era niciun om deosebit aici, niciunul care să ne mai poată sta alături. Totul era dezordine, dezagregare, viscol. I-am pus palmele pe umeri. Nu se clinti. Sta amorțit, dus pe altă lume.

— Caută în valiză caetul cu scoarte albastre. Mai bine cetim ceva.

Mă aplecai în dreapta nopțierei. Dădui câteva cărți la o parte, niște cămăși, caetul. Dacă l'aș fi ridicat mai repede sau dacă lumina becului (care se depăna pe deasupra) n'ar fi căzut chiar pe deschizătura acea a lucrurilor, n'as fi descoperit batistele. Erau trei, mototolite și împachetate în hărtie de ziar. Petele de sânge se vedeau acum negre și enorme.

M'am ridicat de pe locul acela ametit, fără să mă iau caetul. M'am apropiat de el, clătinându-mă. Imi văjăia capul ca o morișcă, imi tremurau mâinile și mi se înăbușe giasul. Chiar de-ași fi fost soră de caritate sau duhovnic, n'as fi fost în stare să-l spun ceva. Dealțul rămăsese la fel, parcă și mai închirrit, și mai bătut de soartă.

Am fugit, lăsându-l singur cu gândurile lui. De atunci m'a cuprins spaimea. Dar niciodată nu i-am amintit de batistele din valiză. Cred totuși că el își trăia sau mai bine zis își ispășea destinul.

Căci certitudinea morții nu e un simplu joc de poezie, nici o glumă pentru fete și proști. Iar *George Petcu* avea siguranța acestui sfârșit care se apropia. Zămbetul lui devenise mai senin, și frumusețea mai iconară.

Într'o scrisoare din 28 Decembrie 1937 imi scria: „De când ai intrat în haine de seară și în palton de blană, de când îți petreci vacanțele la Sinaia, și ai uitat prietenii care se luptă cu iarna în băraganul ăsta. Aici ninge, croncănesc c'o-rile și bate un crivăț de te crezi în noi știu care siberie. Am ești a'z noapte afară și mi-am adus aminte de *Tableta de Noiembrie* a lui *Arghezi*: „pe o noapte ca asta s'au prăbușit cetățile mari”.

De altfel încere o voluptate unică. Să stai la fereastră și să nu mai gândești la nimic, la nimic, decât la moarte. Moartea pe aici n'are caracterul acela urban și lăvresc. E înspăimântătoare și dacă te fură, te lași dus pentru totdeauna.

— Mi-e dor de tine. Te îmbrățișează,

G. P.”

Cartea poștală e scrisă tot cu cerneală verde. Trec dintr'o oadă în alta și îl caut. Aștept să se ivească de după ușă sau să răsară din zid. Dar toate se depărtează într'un somn plin de buruieni și de mlaștini murdare.

ALTE DECADENȚE

Fu singurul care ezită câteva clipe să intre. Într-adevăr dacă stai aici și privești în amurgul acesta cum desfrunzește grădina, te înspăimântă. Ar fi mai bine să te întorci și să te ascunzi, să-ți rupi de pe ochi ultimele imagini. Căci e groaznic. Nu cade numai o frunză, două trei — ci în aceeași clipă toată grădina copaci se încovoacă și scârțâie, freacă crengile și se sbat apele scăzute ale lacului. E cea mai diabolică sărbătoare a descompunerii.

Suntem aceeași deia început: Ștefan Baciu, *Meniuc*, *Șugariu*. Se mai aud și alți pași care se apropie și se depărtează alte inimi fierbinți care bat și se înmoacă, alte degete inepente pe brațele iubitelor. Doar noi singuri, doar noi care cădem fără șgomet și fără zămbete.

— Hai, *George Petcu*.

Așa am petrecut toamna aceea din 37. Eșeam dela cursurile emoționante ale lui *Tudor Vianu* sau plictisiți dela biblioteca și fugeam, să uităm, să renunțăm, să ne îmbătăm de alte iluzii. Dar peste noi creștea o mână nevăzută și dură, care ne străngea de gât sau ne amenința.

Ni se isbeșe frunzele de obraji, înaintăm pe sub furcile arborilor, alunecăm și ne ținem strânsi unul de altul. Dar rează ceasuri nesfârșite, aceste plimbări negre. Am vrea să ne trezim, să credem că e vis, că nu facem parte din osândiții întomnării. Dar nu ne cheamă nimeni înapoi și nimeni nu ne iubește atât cât ar trebui.

Vocei lui *George Petcu* s'aude ca un cântec de moarte:

Sub ceruri vagi de grele întomnării,
Așa cum sunt, din ceară și ivoariu,
Când inserarea va cădea în sanatoriu
Și-or suspinga luminile prin gări;
M'oi duce...

În tânguirii dutoase de litanii,
Pe aripi săngerande de cocori...
Și'n zori,

Pe albă pernă moale de mătăsoasă,
O lacrimă de veii găsiu iubit,

O algă blondă, tristă, prinsă n'plasă,
Nedumerită'n zori să nu te miri;
Că n'ore de vecernii,
Când amintirea tot mai greu apasă
Și burnița se cerne tot mai rară

O să te n'tâlnești cu umbra mea târzie
Bătând răzleț pela răsuciri de seară...

Ne oprirăm încremîntați în mijlocul cărării. Fruntea lui părea mai înaltă și mai sobră. El însuși părea înalt cât zările, dar mai cenușiu și mai grav. Atunci ne-a fost încoadată frică și n'am putut să ne mângăiem. Dintre toți poeții aceștii țării (care scriu la sanatorii și tuberculoză) e singurul care și-a trăit desăvârșit destinul poetic.

— Ar trebui să ne întoarcem, să ne ascundem.

— Unde?

El făcu un gest la g cu mâna, arătând ceva dincolo de grădină, dincolo de amurgul ăsta mizerabil. Dar noi nu vedeam nimic. Nu presimțeam nimic.

MURIM LA ORA 2

Păstrez o fotografie a lui depe atunci, dar o privesc cu emoția omului care se află în fața unei ființe din afară. Câteodată cred că nici n'a existat cu adevărat. Nu mai pot să mi-l închipui. Prea face parte dintr'o lume care nu mi-e permisă, prea s'a dus de tot și nu se mai întoarce.

Imbrăca întotdeauna haine cenușii, aproape negre. *George Petcu* părea în vestimintele acestea un fel de preot, care sfîștește apele și florile. Știu însă că producea în jur sentimentul unei simpatii aproape organice, căci era frumos, dar frumusețea lui nobilă era mai curată decât a crinilor.

Iar sub masca asta umană ascundea o sete inexplicabilă după un vis, ascundea îndeosebi acea iluzie ocultă și fără înțeles care răsare numai când lu-bești un om sau când ți-a imens dorul după altcineva, după cer de pildă sau după fericirea paradisiacă. Altfel e cu neputință de înțeles, de ce *George Petcu* așa de vroit a murit, așa de conștient și de calm.

(Urmare în pag. 6-a)

CRONICA LITERARA

Neagu Rădulescu: Turnul Babel, editura Georgescu-Delafraș

În ce măsură sunt îndreptățite hazurile lui Neagu Rădulescu, pe seama scriitorilor români mari și mici, de astăzi, străne în Turnul Babel, carte care a amuzat atât de mult, încât ediția II a apărut fără să apucăm să scriem cronică? Să luăm un model și să încercăm analiza ce se potrivește. În 1931, la Capșa, s'a produs următoarea scenă, înregistrată de memoria lui Neagu, deschisă la farmecul locului și timpului: — Imi permiteți? Ha! Ha! Ha! Mihail Ilovici din Găești. Sunt concetățean cu domnia sa domnul Șerban Cioculescu. Scot o revistă „Cristalul”. Mi-a dat un articol domnia sa domnul Lovinescu. (p. 41). Iată, spre a spune astfel, mostră de humor general, adică hazul unei stări de lucruri a cărei vină nu se știe cine o poartă. Prin acest „domnia sa domnul” se marchează timiditatea proprie nu numai d-lui Mihail Ilovici, ci tuturor care vorbesc limba românească și se adresează cuiva presupus superior; bunăoară, în 1931, și încă și după acela, toți criticii noștri întâmplau cu „domnia sa domnul” pe autorul oricărei cărți streine cu prestigiu „occidental”. Nicăieri nu e mai evidentă „căciulirea” decât în literatura, iar paradoxul este că în acest domeniu s'ar putea desvolta un sentiment de proprietate morală. Bieutul scriitor român știe însă că poate să scrie el cărți bune sau mai bune decât cele „occidentale”, dar riscă să-și rămână necitite în primul rând de cei cu faima acestei obligații. Humorul lui Neagu amuză pe lector văzând cât de inteligent a-pare d. Ilovici când se jertfește ca un personaj al comediei unanime. Dece este comic să fie „din Găești”? Fiindcă toată lumea care călătorește cu trenul știe că în stația acestui oraș modest, opresc și rapidele cele mai luxoase, încât trebuie să reție numele unei așezări românești fără noblețe.

Păstrarea aceasta obligatorie oarecum, a numelui, în memorie, supără însă, mai ales când sună „Găești”, și gustul „occidental” se răzbună bagatelizând și disprețuind. Altă explicație nu se va găsi. Peste graniță, un oraș cât de neînsemnat, are ceva „șic”, etc... și a-mintirea și se păstrează prin ilustrații expediate în fugă, la oprirea simplonului. Ce-i de vină d. Ilovici de această mentalitate? De altminteri subliniem impresia că humorul pare să fie chiar al „concetățeanului”, după cum sugerează modul cum solicită mai departe colaborări dela conțrații cu prestigiul capitalei: „Aș vrea câte cevașlea și dela domniile voastre. O poezie! O nuvelică! Un eseuuleț! Orice! Indiferent! O prostie acolo, da iscălită să fie!” Foarte logic!

Din moment ce o iscălește un „maestru” consacrat de lectori și de critică, ce importanță e a prostiei? Există cumva alte norme de valorificare decât „succesul” de un fel sau altul? Bine, veți spune, dar la succes cum se ajunge? Prin merite personale, desigur, dar fără raport direct cu talentul sau geniul. Trebuie să te ocupi singur, multă vreme dela debut, de soarta cărților tale, altfel, dacă neglijezi această tactică, nu faci nimic! Iată cum circumscriem mediul lui „domnia sa domnul”!

Fiindcă prin 1931, d. Mihail Ilovici spera să dea o lovitură, foarte instructiv este motivul pentru care n'a reușit, spus cu humorul lui Neagu. „Nu după mult timp, năzdrăvanul ambasador cul-

tural al Găești-ului și-a vândut moștenirea ca să tipărească opera de totală distrugere a celor mai reprezentanți scriitori ai noștri, „Negativismul”, în care i-a învinuit pe toți de plagiat, cu citate din „Biblioteca pentru toți” și din „Visul Maicii Domnului”. Humorul se susține și aici ca și în cazul numelui de oraș, pe „popularitatea” celor două titluri, împotriva cărora se apăra gustul subțire, care nu citește și nu consultă „așa cevașlea”.

Dar ironia mai deschide și altă porțiță a mentalității culturale. Ca să aibă autoritate, lucrarea criticului Ilovici trebuia neapărat să se prezinte cu prestația citatelor. Dar nu de proveniență autohtonă, fiindcă acestea nu conving. Argumentele hotărtoare sunt cele culese din cărțile autorilor streini, nu din clasici însă, amenințați să fie „populari”

la Capșa, (cine n'a auzit acolo de Platon!) ci nume lansate de ultima febră modernă. Dacă de exemplu, d. Ilovici voia să demonstreze teza cu un citat din Platon, nu avea voie să-l ia direct din vre-un dialog al filosofului, — cu atât mai puțin în grecește!, risca sigur să se compromită, cu asemenea vechituri, — ci moda este să-l citezi pe ditluri, împotriva cărora se apăra gustul subțire, care nu citește și nu consultă „așa cevașlea”.

Cum să mai facă atunci d. Ilovici filosofie dialectică, dacă originalul nu-i e permis să-l consulte, iar cu citirea specialiștilor streini foarte activi n'au mai priddi? Concluzia? În literatură hazul este totdeauna simptomatizant, însemnând mai mult decât simplul haz.

Neagu are succes într-o literatură fără succes, care dealtminteri îl înglobează.

CONSTANTIN FANTANERU

Renășterea nu s'a bizuit pe popor, nici sub Regele Soare poporul n'a avut mai multe de spus. „Artele” formulează arhitectura — sunt un produs exclusiv al unei categorii alese, a artiștilor adică, și sunt impuse poporului, și nu suferă inițiative sau voința acestuia.

„Spuneți că de stilul obiectiv de astăzi scapă poezia, sculptura și pictura? — interpelează Gazzani. Sunt însă acestea populare? Mult mai puțin decât viața arhitecturii depreciată.

„Massa nu respinge uritul, nu alege frumosul; refuză pur și simplu nouțetea, pentru că nu e obișnuită la aceasta, facultatea sa de percepe este adesea mult întârziată față de aleasa trupă a artiștilor”.

La care scriitorul replică: „Personal, n'am cerut niciodată picturii și poeziei să fie populare. Dar arhitectura e pentru toți. E arta pe care toți o găsim sub ochii lor, e arta noastră obligatorie de fiecare zi, căreia nu i te poți sustrage, de care nu poți fugi. O poezie, o pictură, pot să rămână ignorate de cei mulți, secole întregi. Un palat, un monument sunt, ca și străzile, imobile, neschimbate, aici. Și chiar cel mai distrat sau indiferent dintre cetățeni, nu poate să se facă că nu le vede.

Problema arhitecturii se pune acut și la noi. Dar nu numai pentru problema arhitecturii, gesturile articolului citat pot folosi, ci și, sau tocmai, pentru problema luptei semnalate mai sus, între cele două feluri de a privi orice problemă de cultură.

SORACTES

O țară ca a noastră, eminentamente agricolă, n'ar avea cine știe ce nevoie de artiști și de ziariști.

Dar dintr'un nepatriotic spirit de imitare a țărilor civilizate, s'a importat și la noi, în ultimii vreo sută de ani, obiceiul răspândirii în public, prin vorbă și prin scris, a unor feluri și feluri de cunoștințe și de opinii, de către persoane care, făcând aceasta zilnic, s'au numit ziariști, — și cam tot în același timp (dacă nu chiar mai de mult) obiceiul dării în vileag, prin cântece, danțuri, declamații și vopsele, a simțirilor, gândurilor și ofurilor nației și ale omenirii, de către persoane care, făcând aceasta cu merite, adică cu artă, s'au numit, cu vremea, artiști.

Apoi — prin vinovată complicitate — unele din trecutele regimuri, însășiș apuse, în loc să reprime vicioșele indeletniciri, le-au incurajat, până la a le recunoaște și spirijini, uneori, oficial.

Dreptu-i, tot omul și tot românul, — din nu se știe încă, bine, ce blestemat neastâmpăr și din ce tainice nevoi de altceva sau altfel, decât ce are și ce știe, — înclină spre flecăreala scrisă ori sprovovăită și spre mămuțărirea propriei ființe, a semenilor și a Firii, — încaț n'ar mai fi nevoie și, spre exemplu, de școli în care să învețe unii a deveni artiști sau ziariști.

Dovadă că școlă românească de ziariști, nici azi n'avem.

Dar, pentru că, spre pildă, școli de muzică și de artă dramatică, unele străinătăți aveau, s'a înființat repede una și la noi, căreia, când dădea artiști buni li se zicea Conservator, iar de când li dă mai proști li se zice Academia.

Părăndu-se însă că acest rău e necesar, — bine măcar că se caută a se face, azi, acolo, oarecare rânduială. Cercetând sever, actuala conducere artistică a Academiei de muzică și de dramă, a descoperit adevărate orori contabilicești comise, acolo, în decursul anilor.

S'a constatat, nu mai departe, că serii întregi de elevi (celor de azi li se zice studenți) au apucat să absolva școala, cu certificate în regulă, fără însă a fi achitat ei, la cancelarie, și niște taxe.

Se citează, între altele, cazurile elevilor... George Vraca și Romald Bulfiński. (Ei vor fi, probabil, pentru încasarea sumelor, armăriți azi pe cale judecătorească...)

PARANTEZE

Plătiți-vă taxele, mâncați mult și îmbrăcați-vă bine!

Regula aceasta a făcut să fie eliminată astă-iarnă, din Conservator, pentru neplata taxei, — între altele, eleva Raluca Zamfirescu.

Eliminata are 17 ani, este — spun profesorii ei — un excepțional talent, are pe chip paloarea trailului necicolesc, este neluxos îmbrăcată, — și este fiica răposatului mare scriitor George Mihail Zamfirescu...

...care a murit sărac nelăsându-le celor două fiice ale sale (cea mai mare, d-ra Gabriela are 18 ani și e pictoriță) decât blestemata moștenire a divinului har.

Raluca Zamfirescu dă zilele acestea, examen de fine de an. A reușit, așa dar, între timp, să-i plătească măicuța, taxele...

„Să-i plătească taxele, ignorând însă aite artistice obligații, ca de pildă aceea de-a o îndopa și îngrașea pe fată, în ajunul examenului, încât să nu fi fost jinită estetica bine hrănită a d-lui director și să nu fi fost nevoit dănsul să esclame, supărat, cu glas tare, în public: — „Dar cu prăpădita asta ce e?”

Acum va trebui să se ducă mama și fata să-i ceară d-lui director, scuze.

E foarte bine că se pune, la Conservatorul nostru, ordine. Ca și în presă!

Și-aici, e încă dezbândă. Dar zori trandafirii par să se-anun- fe...

O nouă lege a presei, care se pregătește, va reglementa desigur condițiile materiale și morale ale ziariștilor.

Și astfel pu se vor mai repeta scene ca aceea faimoasă de astă-primăvară:

Ni s'a relatat atunci că, la sfârșitul unei conferințe cu presa, la un minister, unde — potrivit rosturilor departamentului — ziariștii ar trebui să fie la ei acasă. — un fost ziarișt, azi consilier de presă în minister, a tras de mână pe un confrate activ și, arătând spre un altul, a întrebat:

— Cine este tânărul?

— Cutare! Redactor la ziarul Cutare!

Atunci, d. consilier a mai zis:

— Dar bine, dragă, nu mai aduceți aici oameni jerpeliți!

Fostul confrate avea dreptate. Dănsul e și un estef. Alt estef. Dar mai este, desigur, un bun camarad și un om de omenie. Iar vinovat era jerpelitul. Că nu i s-a plăns. Că dacă ar fi știut dumnealui la vreme, bun-bucuros i-ar fi dăruit, din bogata sa garderobă, vreun costum — roșu, albastru, verde sau cafeniu — pe care tânărul său coleg, sărac, care nu făcuse niciodată nicio politică, vopsindu-l într'o culoare decentă, i-ar fi putut purta. Udui și recunoscător.

Prin urmare, voi, tineri români cari vreți să deveniți artiști sau ziariști, — luați aminte: plătiți-vă taxele, mâncați mult și îmbrăcați-vă bine!

Procedând așa, puteți ajunge departe.

Puteți ajunge director la Academia de muzică și artă dramatică sau consilier de presă în Ministerul Propagandei.

C. CRISTOBALD

Poporul și arhitectura

Revista italiană „Oggi” publică în numărul 17 (1941), răspunsul dat de G. B. Angioletti, cunoscutul scriitor, arhitectului Gazzani, care, pentru a apăra arhitectura de astăzi, condamnă de Angioletti pentru vina de a nu coresponde gustului poporului, neagă „specialiștilor dreptul de a se ocupa de o artă care nu e a lor.

„Să vedem o clipă, scrie Angioletti, Arhitectura e sau nu e o artă. Și dacă este, cum nu poate nega nimeni, nu trebuie ea să suporte o judecată generală de gust, ca oricare altă artă? Eu nu vop pretinde niciodată să mă ocup de medicină sau de inginerie. Dar dacă pot să-mi exprim părerea asupra poeziei, de ce n'aș putea să-mi-o exprim și asupra arhitecturii. De ce n'aș putea spune: acest palat îmi place, celăltălt mă supără. Opinia mea poate să fie justă, greșită sau discutabilă. Dar nimeni nu mă va putea împiedeca să găsesc ingrozitor un falanster de zece etaje zugrăvite în galben sau lilas, sau să mă delectez la vederea unei frumoase piețe, sau a unei străzi frumoase. Arta, desigur, e și meșteșug. Dar în anumite cazuri, gelozia meșteșugului devine absurdă.

„Ce-ar fi, continuă G. B. Angioletti, dacă am interzice arhitecturii să se mai ocupe de o carte, dacă i-am tăgădui dreptul de a o găsi bună sau rea?”

Arhitectul Gazzani se întreabă de ce e nevoie ca arhitectura să-și seamă de gustul poporului. Poporul n'a fost consultat nici când arhitectura grecească a pus bazele unui stil ce avea să domine atâtea secole viitoare, nici

Renășterea nu s'a bizuit pe popor, nici sub Regele Soare poporul n'a avut mai multe de spus. „Artele” formulează arhitectura — sunt un produs exclusiv al unei categorii alese, a artiștilor adică, și sunt impuse poporului, și nu suferă inițiative sau voința acestuia.

„Spuneți că de stilul obiectiv de astăzi scapă poezia, sculptura și pictura? — interpelează Gazzani. Sunt însă acestea populare? Mult mai puțin decât viața arhitecturii depreciată.

„Massa nu respinge uritul, nu alege frumosul; refuză pur și simplu nouțetea, pentru că nu e obișnuită la aceasta, facultatea sa de percepe este adesea mult întârziată față de aleasa trupă a artiștilor”.

La care scriitorul replică: „Personal, n'am cerut niciodată picturii și poeziei să fie populare. Dar arhitectura e pentru toți. E arta pe care toți o găsim sub ochii lor, e arta noastră obligatorie de fiecare zi, căreia nu i te poți sustrage, de care nu poți fugi. O poezie, o pictură, pot să rămână ignorate de cei mulți, secole întregi. Un palat, un monument sunt, ca și străzile, imobile, neschimbate, aici. Și chiar cel mai distrat sau indiferent dintre cetățeni, nu poate să se facă că nu le vede.

Problema arhitecturii se pune acut și la noi. Dar nu numai pentru problema arhitecturii, gesturile articolului citat pot folosi, ci și, sau tocmai, pentru problema luptei semnalate mai sus, între cele două feluri de a privi orice problemă de cultură.

SORACTES

CRITICĂ PLASTICĂ LA SĂMBĂTA-DE-SUS

so constate personal cum o duc suspexii dumisale... În vara în care am fost și noi acolo, nu toți oaspeții erau mulțumiți. Pe diverse chestii. Unii, de pildă, ar fi vrut să li se gătească în fiecare zi, pu... Spre surprinderea generală, d. Bucuță nu s'a mirat și nu s'a supărat. I-a spus, cu naturalitate, d-lui Popovici:

— Să facem, aici, pentru la anul, o creșcătorie de pui.

Și-a încreșcăt d. Popovici cu planurile:

— Da! vom cumpăra douăzeci de găini, care se ouă, apoi...

Dar, un oaspete mai mucați făcu observația:

— Să vedeți, d-le Bucuță și d-le Popovici, că n'o să puteți realiza ideea aceasta.

— De ce? făcură într'un glas, reprezentanții Casei Școlilor.

Nici nu se putea altfel, în compania totdeodată a unor pictori de valoare și oameni de spirit, asemenea celor ce ne fuseseră dat a-i avea colegii de... lună.

Erau, între alții, pictorul basarabean, d. G. C. g. l. c. f. și grațioasa sa soție, tot pictoriță, d-na T. n. a. B.L.Y.R.

Și ne făcea plăcere a-i însoți, adesea, la câmp.

Într-o zi, s'a alăturat cetei, și mai vârstnicul dumnealor confrate într'un penel, d. Gr. M. n., pictor de școală... mai puțin avansată.

Și se apucaseră să lucreze toți trei. Pictau toți același motiv.

La un moment dat se apropiă de pictori, stăpânul ogorului, un pitoresc țărăn, care a fost și prin America...

— Ei! îți place, bade Chelaru? întrebă pictorul M.n., arătându-și opera.

— Place, cum nu... făcu săteanul. Cât o sta tabloul în câmp, apăi știu că n'au să vie ciorile la semințe!

CRITICĂ PLASTICĂ LA SĂMBĂTA-DE-SUS

so constate personal cum o duc suspexii dumisale... În vara în care am fost și noi acolo, nu toți oaspeții erau mulțumiți. Pe diverse chestii. Unii, de pildă, ar fi vrut să li se gătească în fiecare zi, pu... Spre surprinderea generală, d. Bucuță nu s'a mirat și nu s'a supărat. I-a spus, cu naturalitate, d-lui Popovici:

— Să facem, aici, pentru la anul, o creșcătorie de pui.

Și-a încreșcăt d. Popovici cu planurile:

— Da! vom cumpăra douăzeci de găini, care se ouă, apoi...

Dar, un oaspete mai mucați făcu observația:

— Să vedeți, d-le Bucuță și d-le Popovici, că n'o să puteți realiza ideea aceasta.

— De ce? făcură într'un glas, reprezentanții Casei Școlilor.

Nici nu se putea altfel, în compania totdeodată a unor pictori de valoare și oameni de spirit, asemenea celor ce ne fuseseră dat a-i avea colegii de... lună.

Erau, între alții, pictorul basarabean, d. G. C. g. l. c. f. și grațioasa sa soție, tot pictoriță, d-na T. n. a. B.L.Y.R.

Și ne făcea plăcere a-i însoți, adesea, la câmp.

Într-o zi, s'a alăturat cetei, și mai vârstnicul dumnealor confrate într'un penel, d. Gr. M. n., pictor de școală... mai puțin avansată.

Și se apucaseră să lucreze toți trei. Pictau toți același motiv.

La un moment dat se apropiă de pictori, stăpânul ogorului, un pitoresc țărăn, care a fost și prin America...

— Ei! îți place, bade Chelaru? întrebă pictorul M.n., arătându-și opera.

— Place, cum nu... făcu săteanul. Cât o sta tabloul în câmp, apăi știu că n'au să vie ciorile la semințe!

CRĂSCĂTORIA DE PUI A D-LUI POPOVICI

Administrator al căminului Casei Școlilor dela Sămbăta-de-Sus este un interesant și prețios personaj, d. Popovici, de o ingeniozitate și de o meticulozitate întru conducerea gospodăriei, pe lumie când are oaspeți, — încât poți jura că e un bun creștin, perfect pătruns de bibli-cete pilde, în cap cu aceea în care izbucni-a Mântuitorul să sature cinci mi de oameni, cu cinci pâini și doi pești.

Și vine în fiecare lună la Sămbăta și d. Em. Bucuță, directorul general al Casei Școlilor,

la una din moștile sale, unde să-și aștearnă pe hârtie, cu fast literar personal, — romanul vieții.

Aflând „știrea”, un alt reporter s'a și grăbit să-l intervieweze:

— Și cum veți scrie această carte, domnule Tânase?

— Cu cerneală! a răspuns, convins, viitorul... romancler.

AH, MILANO!

E sigur că, la toamnă, Opera Română nu va mai fi găzduită la Teatrul Regina Maria.

Dar unde se va instala, nu se știe încă.

Se pronunță mai multe nume de săli...

Între altele, și a cinematografului „Scala”.

Ar fi ideal!

Ar avea, adică, absolut toți cântăreții noștri, ocazia să cânte la „Scala”!

PSEUDONIM. ÎN CALEA VĂCĂREȘTI...

Iar e vorba să se deschidă și un teatru evreesc.

Se știe că evreii, conform recenziilor legiuiri, pot juca numai în teatre intitulate evrești.

Dar asupra pseudonimelor actorilor evrei, nu s'a legisferat încă nimic.

Încă, la teatrul evreesc care se pare că se va deschide în curând, în cartierul Văcărești, s'a născut petrece următoarea scenă cu un tânăr cabotin, prezentat să se angajeze:

Directorul: Numele d-tale Actorul: Șmil.

Directorul: Nu se poate... Numele d-tale nu poate fi pus pe așis. Nici chiar în calea Văcărești. N'ai putea să iei un pseudonim?

Actorul: Am luat. Șmil e to-mai pseudonimul meu. Pe mine mă cheamă Avram.

DELA „POPESCU” LA... ION BARBU

În legătură cu întâmplarea (autentică) relatată mai sus, — ne amintim o alta similară, mai demult și (ca să zicem așa) chiar mult mai... autentică:

S'a prezentat acum vreo douăzeci de ani, la cenaclul literar („Sburătorul”) al criticului E. Lovinescu, un tânăr poet cu niște producții destul de interesante.

— Se publică! zise maestrul, după lectură. Cu oarecare rezerve însă asupra semnăturii. Nu-i prea fericită... I. Popescu e un nume prea banal. Să vă găsiți un pseudonim.

A'nci poetul zise: — Am și răsit. Pseudonimul meu e chiar acesta: I. Popescu. Pe mine mă cheamă... Dan Barbilian.

Cultură pentru 20.000

(Urmare din pag. 1-a)

Scrișul meu de până acum, activitatea critică directă sau indirectă, valorile pentru care am militat, pot mărturisii adeziunea la un nivel care nu e a 20.000 de cititori. Dar o revistă săptămânală de mare tiraj, n'are dreptul să se menționeze la 20.000 de leghe de public. Nu cerem coborârea scrisului săptămânal, la nivelul cititorilor luați în medie. Dar scoțim că un serviciu, nețagăduit, este dator să aducă o asemenea revistă, „culturii” pe care o propovăduiește. Și asta nu e posibil, decât pornind dela puțințele de asimilare organică, a celor 20.000, pentru asigurarea contactului cu ei.

Avem orgoliul unor valori care nu sunt ale tuturor? Dacă aceasta justifică pretenția de a scrie, — realitățile înlăuntrul cărora avem de operat fiind date —, dreptul de a scrie nu ni-l conferă decât voința de a le împărtăși celorlalți.

Condiția primordială a scrisu-

lui, talentul, nu este singura. A doua condiție, care presupunem prima, dar o îngrădește, este voința de a sluji altora.

Pegasul nostru nu ne mai poartă după voia aripilor sale. A căpătat frâu și zăbală. Aceasta nu-i împiedică șborul, dar i-l dirijează. Itinerarul său năbădăos, de-alungul unor nori sterpi, care nu răcoresc holdele nimănui, are astăzi, sau trebuie să aibă, înțelepciunea unui rost omenesc.

Când șboară săptămânal, Pegasul trebuie să-și anunțe drumul, ca focul narilor sale să fie prins la timp în vetrele anonime de jos. Departe de a deveni omnibus, într'aripatul cal năbădăos, de-alungul unor nori sterpi, care nu răcoresc holdele nimănui, are astăzi, sau trebuie să aibă, înțelepciunea unui rost omenesc.

ION FRUNZETTI

Articolul nostru trecut, intitulat: „Ce părere are d. Victor Ion Popa despre criticii teatrali, din ce cauză și ce e de făcut”, în care se arată că directorul teatrului subvenționat „Lupă și Lumină” îi consideră pe criticii teatrali români de azi „absolut nepregătiți, fără pic de autoritate și simț al răspunderii”, a avut, cum era și de așteptat, un larg ecou în presă.

Intre altele, săptămânalul „In-vierea” de sub direcția d-lui Toma Vlădescu reproduce în întregime articolul nostru și — sub titlul: „S'a supărat văcarul pe sat” îl însoțește de un lung comentariu, pe spațiul a patru coloane de ziar, terminând astfel referințele ce le dă asupra d-lui Victor Ion Popa:

„Pofta sa de mărire și de ghe-lirei nu și-a oprit o clipă goana.

D. Popa a intrat în comitetul „Societății Scriitorilor Români”, unde nu face nimic, a vrut să intre și în comitetul „Sindicatului Artiștilor Dramatici și Literari”, deși nu cântă, și unde nu l-a dat voie să intre d. Mișu Fotino, executându-l săngeros pe d. Victor Ion Popa, într'o șe-dintă a cărei relatare va face într'un articol viitor, deliciul cititorilor, — și a reușit să intre de curând în nu știm ce soi de comitet al cinematografului (la care nu se pricepe) din Ministerul Propagandei.

Personaj caragialesc, ahtiat de comitete și comiții, — oscilarea sa „între stîluc și lingur și stilul canal” o înconorează azi cu o insolită țesură contra presei...

Nu-l gădăia dest

O POVESTE DIN PAMPAS:

VLTIMUL STEGULET

DE ROMEO LAZARESCU

Dacă te-ai fi rătăcit vreodată prin câmpurile Pampei și dacă pașii te-ar fi purtat spre Tres-Aroyos, acolo unde râul „Zăpăcicul” face cot cu „Tapao” și unde, cât vezi cu ochiul, jur împrejur, dealurile sunt în-pădurite de mână omenească, nu s'ar putea să treci mai departe, fără să fi întrebât pe primul sosit în cale:

— Ale cui sunt câmpurile astea?
— Ale familiei Rocamora — și se va răspunde.

Din vremuri îndepărtate, pierdute în istoria epocii coloniale, când toate câmpurile nesfârșite ale Pampei, de la Rio de la Plata până în partea cea mai australă a Teritoriului de Rio Negro, erau o întindere fără stăpân, familia Rocamora a fost aici stăpânitoare. Nici bătrânii cei mai ruginiți nu-și mai aduc aminte de când își au Rocamorii așezare prin locurile astea.

Dacă vreodată curiozitatea te-ar împunge să descoperi pe vre-un supraviețuitor al timpurilor „tiranului” sau ai umbra să stărnești limbile babelor din sat, apoi ai afla că Rocamorii se aflau acolo puțin mai încoace de „facerea lunei”.

Intâiu s'au așezat ei, pe urmă acești giganti gauchesi cu adus pământurile pe umeri de legendă populară, și au pus pe ele sămânța de bucate și om și au rodit câmpuri cu pomi, sate, case și copii.

Intrebă cimitirele:
— Cine are cruci mai multe și mai veci ca neamul Rocamorilor?

Intrebă lighioanele câmpurilor, pe cine știu ele de stăpân?

În căruța aia de piatră dărăpănată, cu zidurile groase, în cari și-au spart capetele și epoca „Imperiului” și a „Tiranului roșu” s'au zămislit primii Rocamora.

Astăzi, căsuța cu zidurile groase nu mai adăpostește decât fama de altădată și o puderie de șerpi veninoși ce fășie prin întineric de tufe și bălării.

— Sunt bogați rău atunci Rocamora ăștia?

— Au fost.
— Legendă spune că ei au plantat pomi pe dealuri ca să-și adăpostească vitele de arșiță. Aveau atât de multe, că nu le-au știut niciodată socoteala.

Se răsteanu și mureau pe câmp.
Le puneau numai fierul cu marca lor pe spate și... gata.

Și putea profita de ele cine vrea, că nimenea nu spunea nimic.

Destul că se știa că sunt ale lui Rocamora.

Și pe toate câmpurile Teritoriului se cunoșteau vitele marcate cu fierul roșu pe snate cu marca „steguleț”.

Dar caii...

Caii au fost slăbiciunea și fama familiei. Ageri și frumoși, totdeauna „steguleț” Rocamorilor au câștigat la toate alergările din Teritoriu. Și câștigurile erau cu atât mai interesante, cu cât chiar membrii familiei, călăreți iscusiți, își călăreau caii.

Semeți, din tată'n fiu, Rocamorii au ținut la fama lor de călăreți desăvârșiți și mai cu seamă se mândreau cu rasa lor pură de cărlani de Pampa.

De mai bine de un secol și-au dat cuvântul cu fata spre răsărit, spre deal, acolo unde'n cimitir li se odihneau strămoșii și totdeauna s'au ținut de el, chiar contra săpânței, contra pericolului și contra inimei.

Cel care nu putea să se țină de cuvântul dat, trebuia să-și facă seama singur, că nu mai putea da ochi cu bătrânii.

Mândria li îmbăta mai tare decât rachiu, pe care nu-l puteau suferi, pentrucă-i făcea melancolic.

Așa erau Rocamorii, oameni liniștiți, purtători de respect al numelui lor și al vecinului. Dacă erau insultați, spăluau insulta în cuțit. Se băteau cu capul gol, din respect pentru bătrâni, și cu pieptul bărbat descoperit.

Se purtau cavalereste pentru că morții lor, care-i priveau mereu, de acolo de pe deal, să nu se rușineze de faptele lor. Morții lor trebuie să le dai socoteală; și nu le ceri niciodată. Când erau provocați, Rocamorii se băteau numai pentru a pedepsi insulta, nu pentru a ucide nemernicul ce l-a insultat.

Când aveau vre-un duel, toți purtătorii numelui ofensat se făceau cerc împrejurul beligeranților. Dacă al lor cădea, li luau învelit în poncho și-l așezau acolo în deal, alături de cel ce su știa să moară pentru rumele lor. Dacă doborâd adversarul, li luau în se-și-l duceau la cel mai bătrân-să-l binecuvinteze și să-l ierte de păcatul uciderii de om.

Niciodată nu le-a lipsit o rugăciune, o sărutare, un cal și un cuțit.

În după masa asta, cei opt Rocamora — toți câți se mai găseau în sat — dădeau fărcoale ultimului cărlan ce mai păstra marca familiei, un căluț sprinten roșcat și brezi cu o pată albă între ochi.

Era zi de curse.

Ca în toate săptămânile, țărănimea de prinprejur venea să-și dea tributul vițului la înteviere de cărlani.

Un oiceu vechiu gauchesc.

Și când spun curse, să nu credeți că în Pampa se găsesc hipodromuri cu tribune, cu lume elegantă sau cu pariuri grase.

Nu. Din străbune vremi, gauchii se strâng într'una din zilele săptămânii, în fața cârciumei și la un pahar de rachiu, se pun să-și alege caii — mândria lor — pe prinsoare.

E o întrecere nebunească de mândrie și patimă.

În alergările astea de cai își pune gauchoul tot sufletul lui dornic de libertate, toată dragostea lui de câmp și animale.

Sărută pământul cu ropot de copite. Se avântă semeț cu pieptul păros — bărbat — în aer proaspăt cu miros de fân, cu dor de literate.

Și multe din alergările astea s'au terminat cu sânge, cu omor sau sinucideri.

Se povestește de un gauchou, care pierzând întrecerea, nu s'a mai întors în satul

lui. A pornit-o nebul peste câmpii și a alergat, a alergat până l-a crăpat calul, apoi și-a făcut seama și el.

Astăzi, mai mult ca niciodată, în fața pulperiei era forfota mare.

Pariurile deveneau din ce în ce mai interesante. Cei opt Rocamora își aduseseră ultimul cel și brezelele asta viol cu ochii de vervețită trebuia să aperse mândria, nepătată încă, a familiei scăpătate.

— Ce zici Ramon... — întreabă pe cel mai în vârstă dintre frați, un voinic de vre-o treizeci și doi de ani, Don Eduviges, moșneagul ăla flecar cu fața uscățivă de babă iabăciță.

— Despre ce, Don Eduviges?

— Vezi că am pariat și cu vre-o cincispeș pe breazul dumneavoastră și d'ăia vreau să vă ntreb: Pot să pun paraua fără frică pe copita lui?

— Fără nici o grijă — îi răspunde cel întrebător.

— Numai de nu s'o încapătăna?

— Dar ce-i măgăreala babei Rufina? Asta-i marca „steguleț”!... Ce sunt șase sute de metri? I-a luat breazu numai când o întindea șutul!

De și vorbele-i sunt semețe, privirea lui Ramon e umilă. Așa au fost crescuți. Respectuoși cu cei mai în vârstă. Creștere veche. Țărani buni și blânzi.

Pe lângă ei trec alți călăreți care-i umpiu de praf și întrebări:

— Câștigăm Rocamora?

— Eu o să fac tot ce mi-o sta în putință — răspunde Ventura, cel mai mic dintre toți, care trebuie să-l călărească. E numai în cămașe și cu pinteții legați la piciorul gol, să poată ține scara'n degete.

— Se zice că negrul ăsta al „Veneticului”, e dat dracului de lute ce-i... Și noi, dară pierdem azi, nu pierdem banii; pierdem un prieten...

Nici un Rocamora nu răspunde, încrunțat sprâncenele, strâng pumnii și tac.

De vre-o trei luni s'a pripășit prin partea locului un tânăr frumuseț și bun jucător de cărți. Nu știu despre el nimic altceva decât că se numește Evaristo Portela. E un creol cu fața smeardă măslinie și de mândrețe cu o bărbuță mică, neagră, cureritoare. Are privirea rece și batjocoritoare. Se vede cât de coloză e om umblat. L-au cunoscut la o încăierare. Trăgea frumos Evaristo și de orice l-ai fi putut acuza, numai de fricos, nu...

— Imi datorezi o „reparație” Rocamora. Lumea zice că breazul dumitale e singurul cal ce poate să se pună cu negrul meu. Hai să ne luăm la întrecere...

Toți așteaptă răspunsul cu bătaie de inimă.

— Acuma suntem prea săraci, dragă Evaristo. Nu putem să cerem nimica și ne doare să refuzăm o propunere. Pentru că, vezi d-ta, calul nostru — ca să fiu sincer — nu prea e în formă.

— Nu, că nu vreau să ne prindem pe bani!... Numai așa „de boală”... Dumneata, cum mă dăduși adineauri în „tarbacă”, de s'a răs tot satul de mine. Acuma mi-a venit și mie rândul să vedem „care pe care”... După câte am auzit, niciodată Rocamorii nu s'au dat înapoi...

— Ai auzit bine Evaristo? spune în ce condiții ne luăm la întrecere?

— Foarte simplu; îl care câștigă cursa, câștigă calul celui ce a pierdut...

Țărănimea crezu că Ramon n'are să primească târgul.

Pentru Evaristo pierderea calului n'ar fi fost mare pagubă, pentru Rocamora, însă, era sinucideria.

Era apusul faimei lor.

Ultimul căluț cu părul mătos, îngrijit și mângâiat cu mâini de moaște sfinte; mâinele bătrâne, care l-a crescut de mână cu lapte dela vacă.

Când toată lumea își luase nădejdea dela alergare, când nimeni nu se mai aștepta, Ramon înaintează spre cel ce l-a provocat.

— Domnule Evaristo Portela, primim. Nu prea ne convine nouă să ne luăm la întrecere, dar trebuie... Știm că ne paște nezațul... și dumneata ai să-l știi, poate, într-o bună zi... Dar mi-ai cerut „o reparație” și trebuie să-ți-o dau.

— Pe cuvântul vostru de Rocamora?

— Pe cuvântul nostru.

— Și... pe când?

— De azi în două săptămâni, dacă-ți face plăcere. Pe câmpul din fața pulperiei lui Pardo.

Evaristo se întoarce la cei ce ascultau.

— Sunteți martori, caballeros, calul care pierde, e pierdut. Rocamora și-a dat cuvântul. Nu mai e nevoie de garanție. Eu am încredere în cuvântul lor. Sunt dispus să las garanția în mâna ori căruia dintre dumneavoastră, dacă Rocamora o cere.

Ventura Rocamora îl intrerupe:

— Nu e nevoie, prietene, de nici o garanție. Ajunge cuvântul.

Și de aceea, ca să-și împlinescă cuvântul dat, au venit în după masa asta, în fața căruciumei lui Pardo, toți opt Rocamora ce au mai rămas în sat, au înconjurat tăcuți căluțul breaz și așteaptă palpitând. Din când în când, câte unul scoate câte un oțet din sânul anticilorilor:

— Cu ce dragoste l-a crescut răposata mama!...

Tace. După un timp Julian găsește scuză:

— Ce vrei?... Trebuie!... Săracul Evaristo, l-am făcut de răs înainteai lunei. Trebuie să-i dăm o reparație...

— Sigur!...

Acuma când nu mai au nici câmpuri, nici răuri, nici case, nici cai, vine un strein și de frica morței, le ia ultimul, singurul lor cal.

— Dacă e vorba să pierdem, să nu lăsăm țărani să joace, Ramon.

Evaristo se apropie și examinează calul.

— Ce păcat — face el pe galentul — că nu e și calul dumneavoastră mai mândru, mai nobil, așa cum sunteți dumneavoastră...

— Mulțumim.

— Naveți ideile, caballeros, cu câtă nerăbdare așteptă ora să ne luăm la întrecere... De când s'a întâmplat „chestia” n'am dat ochii în gene. M'am gândit la breazul ăsta mai mult ca la o femeie, ca la datorie, sau ca la o bucurie...

— Și nouă tot așa ni s'a întâmplat, streine. Evaristo Portela scoate ceasornicul.

Ramon îl străfulgeră cu privirea. În fundul sufletului simte ceva greu și amar. I. dor cuvintele grosolane aruncate de flecar.

Rabdă, tace și așteaptă.

— Mi se pare că te cam mănâncă pielea, fârtate... Bagă de seamă, atâta-ți spun...

Străinul răspunde cu o injură.

Roata flăcăilor a sărit în picioare.

Ca un trăsnet, Ramon a scos cuțitul din teacă și s'a proptit în fața jocului.

— Acuma „senor”, trebuie, ori să-mi ceri iertare, ori să mă omori.

Evaristo a înghețat; vede moartea înaintea lui, în picioare. O clipă luptă între rușine și frică. Iute de limbă și moale de inimă, preferă o rană în amorul lui propriu, decât o tăietură în beregată, și cu toate că-l ard privirile asistente, cere umilit iertare.

— Caballeros — le spune — nu face, pentru o guamă, să-mi văd mațele în țărână. Eu nu sunt „cuțitar”, sunt jucător. N'am venit în satul ăsta să mă odihnesc la cimitirul din deal. Am venit să joc. Am auzit că dumneata ești din neamul Rocamorilor ăia grozavii. Uite, îți dau mâna.

Și o strângere a închis incidentul.

Ramon a băgat la loc în teacă cuțitul și s'a dus la grupul a lor lui, simțind, pentru celălalt, rușinea în obraz.

Din grup s'au desprins chihotelii infundate de răs reținut, aluzii și vorbe indirecte, usturătoare.

— Domnilor — le tae chiolhanul Evaristo, vă provoc... să ne luăm la întrecere.

— Dacă e pe lute la întrecere, eu cred că ne câștigă, flăcăule — întărește un vecin.

— Așa mi se pare și mie, d'ăia vreau să-mi iau revanșa... Asta e calul meu. E creol de sânge și mai afurisit decât stăpânul său. Cine se pune cu mine, la șase sute de metri, cu șeaua care se vede și cu călărețul care areți plăcere?...

Toți ochii s'au îndreptat spre Rocamora. Evaristo, care a uitat rușinea ce a înghițit acum două minute, se apropie de Ramon și-i spune:

— Imi datorezi o „reparație” Rocamora. Lumea zice că breazul dumitale e singurul cal ce poate să se pună cu negrul meu. Hai să ne luăm la întrecere...

Toți așteaptă răspunsul cu bătaie de inimă.

— Acuma suntem prea săraci, dragă Evaristo. Nu putem să cerem nimica și ne doare să refuzăm o propunere. Pentru că, vezi d-ta, calul nostru — ca să fiu sincer — nu prea e în formă.

— Nu, că nu vreau să ne prindem pe bani!... Numai așa „de boală”... Dumneata, cum mă dăduși adineauri în „tarbacă”, de s'a răs tot satul de mine. Acuma mi-a venit și mie rândul să vedem „care pe care”... După câte am auzit, niciodată Rocamorii nu s'au dat înapoi...

— Ai auzit bine Evaristo? spune în ce condiții ne luăm la întrecere?

— Foarte simplu; îl care câștigă cursa, câștigă calul celui ce a pierdut...

Țărănimea crezu că Ramon n'are să primească târgul.

Pentru Evaristo pierderea calului n'ar fi fost mare pagubă, pentru Rocamora, însă, era sinucideria.

Era apusul faimei lor.

Ultimul căluț cu părul mătos, îngrijit și mângâiat cu mâini de moaște sfinte; mâinele bătrâne, care l-a crescut de mână cu lapte dela vacă.

Când toată lumea își luase nădejdea dela alergare, când nimeni nu se mai aștepta, Ramon înaintează spre cel ce l-a provocat.

— Domnule Evaristo Portela, primim. Nu prea ne convine nouă să ne luăm la întrecere, dar trebuie... Știm că ne paște nezațul... și dumneata ai să-l știi, poate, într-o bună zi... Dar mi-ai cerut „o reparație” și trebuie să-ți-o dau.

— Pe cuvântul vostru de Rocamora?

— Pe cuvântul nostru.

— Și... pe când?

— De azi în două săptămâni, dacă-ți face plăcere. Pe câmpul din fața pulperiei lui Pardo.

Evaristo se întoarce la cei ce ascultau.

— Sunteți martori, caballeros, calul care pierde, e pierdut. Rocamora și-a dat cuvântul. Nu mai e nevoie de garanție. Eu am încredere în cuvântul lor. Sunt dispus să las garanția în mâna ori căruia dintre dumneavoastră, dacă Rocamora o cere.

Ventura Rocamora îl intrerupe:

— Nu e nevoie, prietene, de nici o garanție. Ajunge cuvântul.

Și de aceea, ca să-și împlinescă cuvântul dat, au venit în după masa asta, în fața căruciumei lui Pardo, toți opt Rocamora ce au mai rămas în sat, au înconjurat tăcuți căluțul breaz și așteaptă palpitând. Din când în când, câte unul scoate câte un oțet din sânul anticilorilor:

— Cu ce dragoste l-a crescut răposata mama!...

Tace. După un timp Julian găsește scuză:

— Ce vrei?... Trebuie!... Săracul Evaristo, l-am făcut de răs înainteai lunei. Trebuie să-i dăm o reparație...

— Sigur!...

Acuma când nu mai au nici câmpuri, nici răuri, nici case, nici cai, vine un strein și de frica morței, le ia ultimul, singurul lor cal.

— Dacă e vorba să pierdem, să nu lăsăm țărani să joace, Ramon.

Evaristo se apropie și examinează calul.

— Ce păcat — face el pe galentul — că nu e și calul dumneavoastră mai mândru, mai nobil, așa cum sunteți dumneavoastră...

— Mulțumim.

— Naveți ideile, caballeros, cu câtă nerăbdare așteptă ora să ne luăm la întrecere... De când s'a întâmplat „chestia” n'am dat ochii în gene. M'am gândit la breazul ăsta mai mult ca la o femeie, ca la datorie, sau ca la o bucurie...

— Și nouă tot așa ni s'a întâmplat, streine. Evaristo Portela scoate ceasornicul.

— Sunt ceasurile patru, domnilor, îi dăm drumul?...

— Îi dăm!...

Gauchimea și-a desțertat chimirele. Au pariat pe ultimul peso. Unii și-au jucat cuțitul. Nu le-au mai rămas decât strigătele și le-aruncă și p'alea în favoarea breazului.

Pariurile curg din toate părțile. În vânt futură fulare și poncho-uri. Mizele se strâng una peste alta.

— Joc pe Rocamora!...

— Am pus tot pe breazul!...

Cine să joace altfel?... Sunt printre jucători moșnegi cari au văzut câștigând pe buncii breazului lui Rocamora. Au venit flăcăi din șapte sate să-l vadă pe „steguleț”.

Evaristo Portela și-a jucat tot. Dela chimirul doldora, până la pinteții de argint, cuțitul cu prăsele de aur, șeaua, căpștrul și chinga, toate bătute cu bumbi de argint greu strălucitor...

— O sută de pesos...

— Mai o sută...

Cu acelaș ton rece, zeflemist, răspunde tuturor:

— I-am luat!... Plătește!... S'a zis!... Are balta pește!...

Din partea dela „sosire”, tot grupul Rocamorilor, privește spre „plecare”. Aliniate stau două cravașe, doi cai, două speranțe...

Țărani încep să țipe.

Caii au pornit.

Alergară rău. După câțiva metri, cursa se anulează. Se întorc de unde au plecat.

Emoția le-a uscat gâturile.

În sfârșit se aude:

— Gata!...

— Au plecat!... Vine!... Breazul e în cap!...

Câștigă Rocamora!...

Acuma s'au apropiat. Sunt alături. Călăreții cravașează „de complezență”. Loviturile cad în acelaș timp, ritmic.

La două sute de metri, negrul avansează. L-a luat cu un cap, ca să piardă imediat două lungimi!

— „Breazul!...” — strigă gauchimea infierbântată, pe când caii le trimite pământ în ochi cu copitele.

Rocamorii respiră. „Negrul” nu-l mai interesează. Dacă-l câștigă, îl dă stăpânului înapoi. Călăuțul lor drag le-a scos gria din suflet și le-a spălat rușinea. Tot trecutul lor de glorie le alegură acum pe dinaintea ochilor. Tot trecutul lor glorios. De acuma

pot să moară liniștiți, „stegulețele” Rocamorilor n'au să moară niciodată!... Strigătele s'au apropiat la o sută de metri. Julian îl arată pe Evaristo.

— Ia uite la el Ramon, parcă e de ghiață!... Al dracului caracter trebuie să ai!...

Intr'adevăr, streinul jucase o avere întregă și după liniștea cu care privea cursa, ai fi zis că jucase tot pe calul celălalt. Parcă nu vedea nimic.

Nici un mușchi nu tresăla pe figura lui de piatră. Îi muriseră genele. Înaintea emoției, păstra o demnitate de sacerdote, soldat, sau nebul...

— Negrul!... negrul!... se aud acuma țipetele.

Breazul l-a întrecut abia cu un metru. Cravașele flutură și pinteții s'au înfipt până la sânge.

Acuma negrul lui Evaristo alegură alături de Rocamora.

Cu nările umflate, cu o sfortare gigantică, ca o rămă, s'a întins și a trecut cu „un cap”.

— A câștigat negrul!... — dă sentință toată lumea.

O tăcere de moarte a învelit pe toți Rocamorii. Cu capetele plecate, privesc țărâna.

De acuma nu mai au cal.